

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/B/2022/36124048424913668

PRÍČINY A DÔSLEDKY CHUDOBY VO SVETE
Bakalárska práca

2022

Alexandra Kotoučková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

PRÍČINY A DÔSLEDKY CHUDOBY VO SVETE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie
Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Martin Grešš, PhD.

Bratislava 2022

Alexandra Kotoučková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že túto bakalársku prácu som vypracovala samostatne a taktiež som uviedla všetky použité zdroje literatúry.

Dátum:

.....

Alexandra Kotoučková

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcela vyjadriť vďaku pánovi docentovi Martinovi Greššovi za jeho pomoc, čas a ochotu pri smerovaní tejto bakalárskej práce. Pod'akovanie tiež patrí sociálnym pracovníkom, ktorí nám poskytli cenné rozhovory pre účely praktickej časti našej záverečnej práce. A v neposlednom rade ďakujem najbližšej rodine za podporu a všetkým priateľom, ktorí akokoľvek pomohli pri tvorbe tejto práce.

.....

(Podpis študenta)

Abstrakt

KOTOUČKOVÁ, Alexandra: *Príčiny a dôsledky chudoby vo svete*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Fakulta medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Martin Grešš, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2022, počet strán: 61 s.

Cieľom tejto záverečnej práce je upriamiť pozornosť čitateľa na jeden z najzávažnejších problémov sveta v súčasnosti, ktorým je rozsiahla chudoba. Bakalárska práca prináša syntézu príčin a dôsledkov tohto globálneho problému. Do akademického prostredia taktiež prispieva potencionálnym návrhom riešenia chudoby pri jednej z rizikových skupín, ktorá je ňou ohrozená. Práca je štruktúrovaná do siedmych kapitol, ktoré sú členené na podkapitoly. Prvá kapitola je teoretickou bránou do celej problematiky a sú v nej vysvetlené hlavné pojmy a súvislosti. Druhá kapitola popisuje metódy skúmania použité v tejto práci. V tretej a štvrtej kapitole sa čitateľ dozvie niečo viac o príčinách a dôsledkoch chudoby v rozvojových a rozvinutých častiach sveta. Piata kapitola je venovaná problému chudoby na Slovensku. Šiesta kapitola je zameraná na riešenie chudoby (najmä vo vyspelých krajinách). Siedma kapitola obsahuje diskusiu a výsledky našej práce. Táto kapitola je zároveň praktickou časťou našej bakalárskej práce, ktorá prináša návrhy potencionálnych krokov a opatrení, ktoré môžu pomôcť zlepšiť aktuálny stav chudoby nielen na Slovensku, ale aj v iných krajinách sveta. Výsledkom riešenia danej problematiky je komplexnosť a lepšia prehľadnosť doteraz známych poznatkov o chudobe. Táto práca pomôže čitateľovi pochopiť zložitost' a rôznorodosť globálneho problému chudoby. Čitateľa tiež podnecuje k uvedomeniu si vážnosti tejto problematiky.

Kľúčové slová: Chudoba. Svet. Vzdelanie. Nezamestnanosť. Ekonomika.

Abstract

KOTOUČKOVÁ, Alexandra: *Causes and consequences of poverty in the world*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Faculty of International Economic Relations and Economic Diplomacy. – Head of Final Work: doc. Ing. Martin Grešš, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2022, number of pages: 61 p.

The aim of this thesis is to draw the reader's attention to one of the most serious problems facing the world today, which is widespread poverty in the world. The thesis presents a synthesis of the causes and consequences of this global problem. It also contributes to the academic environment with a potential proposal for a solution of poverty for one of the groups at risk of poverty. This thesis is structured into seven chapters, which are divided into subchapters. The first chapter is a theoretical gateway into the whole issue. In this chapter, the main concepts and contexts are explained. The second chapter describes the research methods used in this thesis. In the third and fourth chapters, the reader learns more about the causes and consequences of poverty in developing and developed parts of the world. The fifth chapter is devoted to the problem of poverty in Slovakia. The sixth chapter focuses on solutions to poverty (especially in developed countries). The seventh chapter contains the discussion and results of our work. This chapter is also the practical part of our bachelor thesis, which provides suggestions for potential steps and measures that can help to improve the current state of poverty not only in Slovakia but also in other countries of the world. As a result of addressing the given issue, the knowledge on poverty known so far is more complex and better transparent. This work will help the reader to understand the complexity and diversity of the global poverty problem. It encourages the reader to realise the seriousness of the issue.

Keywords: Poverty. World. Education. Unemployment. Economy.

Obsah

Úvod	8
1 Teoretické východiská a vymedzenie pojmov	10
1.1 Typy chudoby.....	15
1.2 Príčiny chudoby vo svete	17
1.3 Dôsledky chudoby vo svete	19
2 Metodika práce a metódy skúmania	22
3 Chudoba v rôznych častiach sveta	23
3.1 Chudoba v rozvojových krajinách.....	23
3.1.1 Politická situácia.....	23
3.1.2 Zadlženosť a liberalizácia ekonomík.....	23
3.1.3 Štrukturálne reformy	24
3.1.4 Zdravotníctvo	26
3.1.5 Poľnohospodárstvo.....	26
3.2 Chudoba v rozvinutých krajinách.....	27
3.2.1 Príčiny chudoby v EÚ	28
3.2.2 Miera a hranica chudoby v krajinách Európskej únie	30
3.2.3 Skupiny obyvateľstva ohrozené chudobou v rámci rozvinutých krajín	31
3.2.4 Medzigeneračná chudoba	32
3.2.5 Vplyv dedičnosti a prostredia na chudobu	34
3.3 Chudoba na Slovensku	34
4 Riešenie chudoby	37
4.1 Slovenský sociálny systém.....	40
5 Princíp subsidiarity	42
6 Výsledky práce a diskusia	47
6.1 Návrh riešenia chudoby v rómskych komunitách na Slovensku.....	52
Záver	55
Zoznam použitej literatúry	57

Úvod

Núdzna, bieda, nedostatok či mizéria. Toto všetko sú synonymá k slovu chudoba. Bez hlbšej analýzy, či dlhého rozmýšľania nad týmito slovami môžeme jednoznačne skonštatovať, že sú to slová s negatívnym významom. Slovo chudoba asi nikto z nás nepočuje prvýkrát. Mnohým z nás sa možno dostalo na jazyk už veľa rás. Otázkou však je to, či význam a realita tohto slova prenikla dostatočne hlboko do oblasti nášho záujmu. Každému čitateľovi tejto práce úprimne želáme, aby význam tohto slova neokúsil na vlastnej koži, avšak zároveň vás pozývame k hlbšiemu zamysleniu sa a poznaniu tejto závažnej problematiky. Určitý stupeň záujmu a znalosti tohto problému považujeme za istý druh našej ľudskej povinnosti, pretože mnohí ľudia dennodenne zakúšajú biedu, ktorej sa azda väčšina z nás nemusela dívať priamo do tváre.

„Ako je možné, že ja „mám“ a ten druhý nie?“ „Prečo na svete hladuje také obrovské množstvo ľudí?“ „Čo je príčinou chudoby?“ Toto sú otázky, ktoré pravdepodobne zvyknú z času na čas zavítať do mysle nejedného z nás. V našom prípade to nebolo inak a časom, popri štúdiu na vysokej škole, sa začali tieto otázky v našich myšlienkach vynárať stále častejšie. Preto sme sa rozhodli, že v tejto bakalárskej práci upriamime pozornosť práve na tému chudoba. S názormi a odpoveďami na túto problematiku sme sa stretli zatiaľ len útržkovito. Tieto odpovede sa taktiež rôznili a vôbec neboli „jednofarebné“ či strohé. Pestrosť je v tomto prípade pochopiteľná, keďže samotná ekonomika nie je vonkoncom statická. Práve naopak, ekonomika je dynamickou časťou spoločenského života. Ak sa na ňu pozeráme z globálneho hľadiska, treba povedať, že ekonomika každého štátu sa niečím líši. Tak ako na svete neexistujú dva rovnaké štáty, tak isto nenájdeme ani dve identické národné hospodárstva. A teda aj chudoba má v rôznych častiach sveta rôzne podoby. „Existuje skutočne veľa odpovedí, za ktorými nemusia stáť iba fakty a štatistika, pretože chudoba implikuje celé spektrum dobre preskúmaných príčin, ale aj také aspekty, ktoré sú doposiaľ málo prebádané. Väčšina z týchto príčin sa mení v čase, ale aj v priestore, čo platí aj pre značne transformujúcu sa slovenskú spoločnosť.“¹

Keďže hovoríme o skutočne alarmujúcom probléme, literatúra nám ponúka bohatý prehľad článkov či štúdií, ktoré sa venujú tejto téme. Snaha odstrániť extrémnu chudobu a hlad vo svete je dlhodobo jedným z najdôležitejších cieľov rozvojových politík jednotlivých štátov

---

¹ MICHÁLEK, Anton. Poverty at the local level (Poverty centres in Slovakia). [online]. s. 247.

a taktiež mnohých medzinárodných inštitúcií, akými sú OSN, OECD či EÚ. Existuje preto mnoho výskumov renomovaných ekonómov, ktorí prispievajú k riešeniu tohto globálneho problému.

Keďže príčiny a dôsledky tohto problému sa môžu v jednotlivých krajinách líšiť, hlavným cieľom tejto práce je poskytnúť čitateľovi čo najširší a najkomplexnejší prehľad príčin a dôsledkov chudoby v rôznych častiach sveta. Svetová ekonomika je neustále v pohybe a z toho vyplýva, že niektoré príčiny a dôsledky chudoby sa v priebehu času transformujú, vyvíjajú, pribúdajú, ale môžu aj zanikať. Preto čiastkovým cieľom tejto práce je prispieť do akademického prostredia najaktuálnejšími poznatkami o tejto problematike. Posledným čiastkovým cieľom je preskúmať aktuálnu situáciu na Slovensku z hľadiska chudoby a navrhnúť, či naznačiť, kontúry možných riešení, ktoré by mohli pomôcť zlepšiť aktuálny stav chudoby na Slovensku. Návrhy takýchto riešení by zároveň mohli byť uplatniteľné aj v iných krajinách.

Štruktúra tejto bakalárskej práce zodpovedá internej smernici o záverečných prácach Ekonomickej univerzity v Bratislave. Jadro práce je štruktúrované do siedmych kapitol, ktoré sú z dôvodu lepšej orientácie a prehľadnosti textu členené na podkapitoly. Prvá kapitola je teoretickou bránou do celej problematiky. V tejto kapitole sú vysvetlené hlavné pojmy, či súvislosti, ktorým je potrebné porozumieť pred tým, ako sa budeme tejto téme venovať podrobnejšie. Druhá kapitola popisuje metódy skúmania použité v tejto práci. V tretej a štvrtej kapitole sa čitateľ dozvie niečo viac o príčinách a dôsledkoch chudoby v rozvojových a rozvinutých častiach sveta. Piata kapitola je venovaná problému chudoby na Slovensku. Šiesta kapitola je zameraná na riešenie chudoby (najmä vo vyspelých krajinách). Siedma kapitola obsahuje diskusiu a výsledky našej práce. Táto kapitola je zároveň praktickou časťou našej bakalárskej práce. Praktická časť našej práce je tiež odpoveďou na výzvu, ktorú sme si stanovili v cieľoch práce. Prináša návrhy potencionálnych krokov a opatrení, ktoré môžu pomôcť zlepšiť aktuálny stav chudoby na Slovensku, no taktiež aj v iných krajinách sveta.

1 Teoretické východiská a vymedzenie pojmov

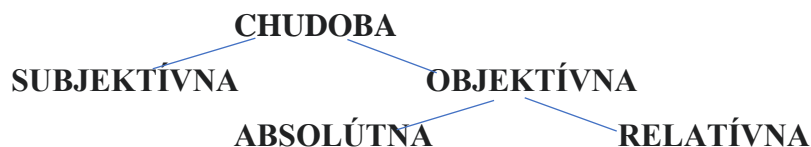
Čo je to chudoba, ako ju meriame a koho môžeme zaradiť do skupiny chudobných? Tieto a ďalšie podobné otázky sa budeme snažiť zodpovedať v tejto kapitole. Taktiež zdefinujeme základné pojmy, ktorým je nevyhnutné porozumieť pre následné chápanie celej tejto problematiky.

Základným pojmom, ktorému treba porozumieť je pojem **chudoba**. Na chudobu môžeme nazerať z dvoch hľadísk, a to z objektívneho hľadiska a zo subjektívneho hľadiska. Zatiaľ čo objektívne hľadisko chudobu jasne definuje pomocou rôznych kritérií, subjektívne hľadisko prináša subjektívny pocit daného človeka, ktorý sa cíti byť chudobným.

V jednoduchosti môžeme povedať, že chudoba je sociálny jav, pre ktorý je charakteristický nedostatok životných prostriedkov. Nakoľko svet bojuje s chudobou už od nepamäti, definícií, ktoré objasňujú tento fenomén existuje naozaj mnoho. Definícia chudoby, ktorú prijala OSN hovorí: „Chudoba má rôznorodé prejavy, vrátane nedostatku príjmu a produktívnych zdrojov postačujúcich na zabezpečenie trvalo udržateľného živobytia; hladu a podvýživy; choroby; obmedzeného alebo žiadneho prístupu k vzdelaniu a k ďalším základným službám; rastúcej úmrtnosti a chorobnosti; bezdomovstva a neadekvátneho bývania; nezdravého životného prostredia; a sociálnej diskriminácie a vylúčenia.“

Svetová banka definuje chudobu ako neschopnosť dosiahnuť minimálne životné štandardy. V každom štáte môžeme nájsť určitú skupinu chudobných, ale v rozvojových krajinách sa v takomto stave nachádza drvivá väčšina obyvateľov.

Obrázok 1 Rozdelenie chudoby

Zdroj: Autor

Pri slove chudoba si väčšina z nás predstaví niečo vzdialené, čo sa nás až tak veľmi netýka. Napríklad hladujúci ľud v Afrike. Ak si pri slove chudoba predstavíme toto, hovoríme o **absolútnej chudobe**, ktorú sprevádza hlad, chatrné alebo žiadne bývanie, zlá hygiena,

choroby, atď. Svetová banka zadefinovala pojem absolútna chudoba ako stav, kedy si človek musí vystačiť s menej než 1,9 medzinárodným dolárom na deň.

A čo to ten medzinárodný dolár je? Je to fiktívna mena, ktorá nám ukazuje hodnotu lokálnej menovej jednotky v danej krajine. Medzinárodný dolár sa používa na vzájomné porovnávanie medzi krajinami a taktiež na porovnávanie v čase. Kúpna sila medzinárodného dolára sa rovná kúpnej sile amerického dolára v USA v danom čase. Ak si teda v určitom čase môže Američan za jeden dolár kúpiť v USA liter mlieka, tak napríklad v Japonsku bude táto suma, teda jeden medzinárodný dolár, zodpovedať litru mlieka v japonskej mene.

Zatiaľ čo absolútna chudoba sa spája predovšetkým s málo rozvinutými krajinami, **relatívnu chudobu** môžeme nájsť v hociktorej krajine na svete, dokonca aj v tých najbohatších a najrozvinutejších štátoch. Pri tomto type chudoby je dôležité porovnanie jednotlivca s ostatnými ľuďmi v krajine. Je teda zrejmé, že pojem relatívna chudoba predstavuje miernejší druh chudoby v porovnaní s absolútnou chudobou. Človek postihnutý relatívnou chudobou trpí materiálnym a taktiež nemateriálnym nedostatkom. Pri nemateriálnom nedostatku máme na mysli tie dôsledky chudoby, ktoré postihujú aj duševné zdravie jedinca. Podľa Európskej únie je človek ohrozený chudobou vtedy, ak je jeho príjem nižší ako 60 percent mediánu národného ekvivalentného disponibilného príjmu². Na Slovensku zaraďujeme do kategórie chudobných tých jedincov, ktorí spadnú pod hranicu životného minima.

Ďalším relevantným pojmom je **sociálna exklúzia**, ktorá predstavuje marginalizáciu, či vylúčenie jednotlivcov z rôznych oblastí života. Sociálnu exklúziu spomíname z toho dôvodu, že jej spravidla predchádza chudoba. Znamená to, že jedným z dôsledkov chudoby je aj to, že človek je vylúčený z oblastí života akými sú napríklad: pracovná oblasť, oblasti vzdelávania, zdravia, bývania, či oblasť prístupu k službám. Treba poznamenať, že sociálna exklúzia je v porovnaní s chudobou širší pojem, ktorý vždy zahŕňa chudobu, zatiaľ čo chudoba nemusí vždy zahŕňať sociálnu exklúziu.

Za hlavný znak **materiálnej deprivácie** môžeme považovať nemožnosť vlastniť nejaký želaný statok. V podstate je to pocit neuspokojenia. Materiálna deprivácia zahŕňa taktiež

---

² Štatistický úrad Slovenskej republiky. EU SILC 2018 Indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia. [online], s. 9.

neschopnosť vlastníť služby a zapájať sa do rôznych, pre spoločnosť prirodzených, aktivít. Materiálnu depriváciu meriame tak, že sa snažíme zistiť, či domácnosti vlastnia, resp. nevlastnia, tie tovary, ktoré by vlastníť chceli.

Za jednu z najväčších nespravodlivostí moderného sveta možno považovať takzvanú **príjmovú nerovnosť**, ktorá hovorí o tom, že je málo tých, čo vlastnia mnoho, a veľmi veľa tých, čo nemajú skoro nič. Znepokojujúcim faktom je, že v roku 2014 top 20 percent populácie vlastnilo až 94,5% svetového zisku.³ Neodmysliteľnou súčasťou fungovania ktorejkoľvek ekonomiky na svete je rozdeľovanie dôchodkov. Je to proces, výsledkom ktorého je konkrétny stav – konkrétne dôchodkové rozdelenie. Rozdeľovanie dôchodkov chápeme ako prvotné rozdeľovanie pôvodným vlastníkom výrobných faktorov. Existuje aj druhotné rozdeľovanie, resp. prerozdeľovanie. To chápeme ako znovurozdeľovanie finančných prostriedkov, ktoré sa nakumulovali z prvotného rozdeľovania. **Dôchodková nerovnosť** je takým javom, kedy dôchodky ľudí nie sú rovnaké, resp. nivelizované, čo znamená, že nesmerujú k rovnosti. Ekonomické nerovnosti spôsobené dôchodkovou nerovnosťou vo veľkej miere vplyvajú na ekonomický rast. Existujú názory mnohých ekonómov na tento vzťah. Prvý z prístupov (tradičný prístup) zastáva názor, že dôchodková nerovnosť neovplyvňuje ekonomický rast. Skôr sa prikláňala k názoru, že dôchodková nerovnosť závisí od ekonomického rastu. Druhým prístupom je klasický prístup, ktorý definuje pozitívny vplyv dôchodkovej nerovnosti na ekonomický rast. Tretiu skupinu názorov označujeme ako moderný prístup. Ten hovorí o negatívnom vzťahu medzi dôchodkovou nerovnosťou a ekonomickým rastom. Na základe odbornej literatúry môžeme konštatovať, že príjmové nerovnosti značne ovplyvňujú ekonomický rast. Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) sa vo svojej oficiálnej správe prikláňa na stranu ekonómov, ktorí tvrdia, že príjmové nerovnosti vplyvajú na ekonomický rast negatívne.⁴

Príjmovú nerovnosť môžeme merať pomocou tzv. **Giniho koeficientu**. Hlavnou súčasťou výpočtu tohto koeficientu je Lorenzova krivka, ktorá zobrazuje koľko percent z celkového príjmu v spoločnosti prináleží určitému percentu populácie. Ak si predstavíme, že

---

³ MICHÁLEK, Anton. Regióny chudoby na Slovensku. [online]. s. 9.

⁴ VYBOŠŤOK, Ján a MICHÁLEK, Anton. priestorová dimenzia príjmových nerovností: teória, koncepty a metódy. [online]. s. 107.

žijeme v spoločnosti s dokonalým rozdelením dôchodkov, v tom prípade by napríklad prvých 40% obyvateľov vlastnilo 40% celkových príjmov v spoločnosti. V rámci Lorenzovej krivky obyvateľstvo zoraďujeme z hľadiska výšky príjmov od najnižších po najvyššie. V skutočnom svete však situácia, kedy by príjmy v spoločnosti boli dokonale rozdelené zvyčajne nenastáva a čím viac je Lorenzova krivka vzdialená od hypotetickej krivky dokonalého rozdelenia príjmov, tým je nerovnosť v spoločnosti väčšia.

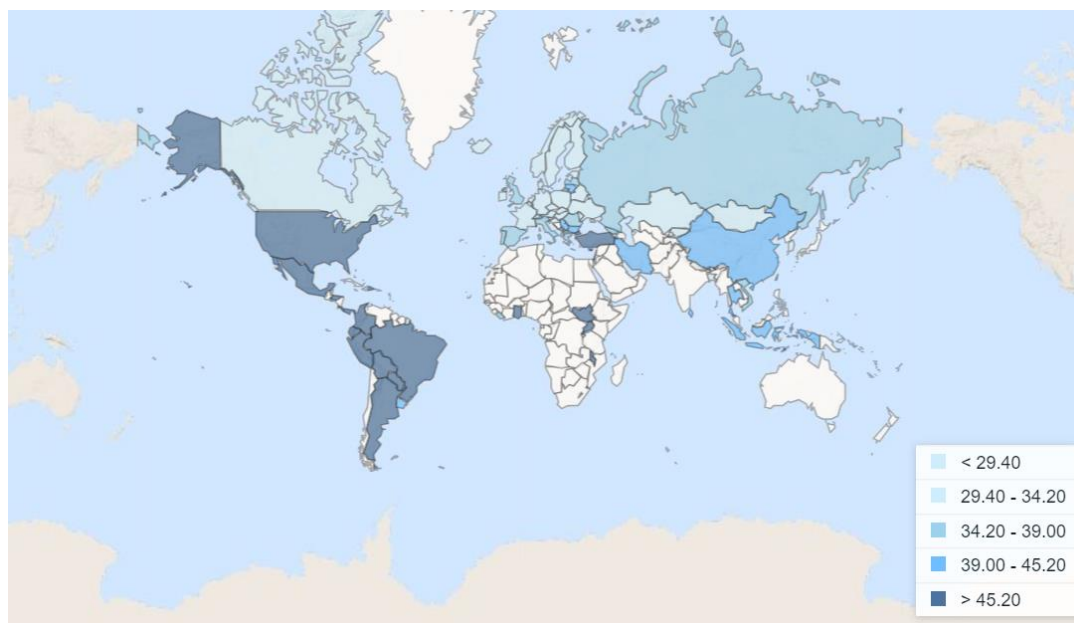
Po zostavení Lorenzovej krivky nasleduje výpočet Giniho koeficientu, ktorý vypočítame ako podiel plochy medzi Lorenzovou krivkou (krivka skutočného rozdelenia príjmov) a priamkou dokonalej distribúcie príjmov, voči ploche pod priamkou dokonalej distribúcie.⁵ Giniho index dosahuje hodnoty v rozmedzí od 0 % do 100 %. Hodnota 0 % znamená dokonalú rovnosť príjmov, kedy všetci obyvatelia disponujú rovnakým príjmom. Najvyššia hodnota 100 % je opačným extrémom, ktorý predstavuje dokonalú nerovnosť, kedy jedna osoba poberá všetky príjmy a ostatní obyvatelia majú nulový príjem.

Skutočné hodnoty Giniho koeficientu, ktoré sa objavujú v reálnej spoločnosti, dosahujú hodnoty v rozmedzí od 25 do 66%. Najnižšie a teda najlepšie hodnoty z hľadiska rovnomerného rozdelenia príjmov dosahujú najmä krajiny Európy. Slovensko podľa údajov Svetovej banky dosiahlo v roku 2018 hodnotu 25%, čo je jednou z najlepších hodnôt z globálneho hľadiska. Naopak najvyššie hodnoty dosahujú krajiny Južnej Ameriky a taktiež Južnej Afriky, kde Giniho index presiahol v niektorých krajinách hodnotu 60%. Krajiny Ázie, Severnej Ameriky a Austrália sa nachádzajú niekde v strede tohto rebríčka s hodnotami medzi 30 až 45%.

---

⁵ NOVYSEDLÁK, Viktor a PORUBSKÝ, Marek a GÁBIKA, Rastislav. Analýza dlhodobej udržateľnosti a návrhy na zmenu dôchodkového systému SR: ekonomická analýza [online]. s. 18-20.

Obrázok 2 Hodnoty Giniho koeficientu v krajinách sveta (údaje z roku 2016)

Zdroj: *Gini index (World Bank estimate) | Data*

Tu sa dostávame k dôležitému pojmu, ktorým sú **prerozdeľovacie zásahy štátu**. Aj na tieto zásahy môžeme pozerat' dvojakou optikou. Jedno hľadisko poukazuje na to, že takmer každá krajina prerozdeľuje finančné zdroje, pretože vo väčšine ekonomík podmienky nie sú dokonalé, a ak by krajina aspoň v minimálnej miere neprerozdeľovala tieto zdroje, zničila by svoj rastový a produkčný potenciál.

Iné hľadisko však ukazuje na prerozdeľovacie zásahy ako na tie, ktoré deformujú správanie jednotlivých ekonomických subjektov, a to tých, ktoré z tohto prerozdeľovania profitujú a aj tých, ktoré prerozdeľovaním strácajú. Tieto zásahy môžu byť prekážkou pri hromadení finančných zdrojov a taktiež môžu demotivovať obyvateľov k práci alebo k podnikaniu.

Prerozdeľovanie je väčšinou chápané ako odoberanie dôchodkov určitej skupiny populácie (bohatšej) a následné poskytovanie týchto príjmov chudobnejšej časti populácie. Prerozdeľovanie je niekedy mylne skrývané pod pojmom solidarita. Solidarita je nepochybne obdivuhodná a správna činnosť, avšak na to, aby mala ten správny efekt a bola skutočne solidaritou v pravom slova zmysle, je potrebné, aby bola táto činnosť dobrovoľná. Ak štát

vynucuje od svojich obyvateľov takéto správanie napríklad prostredníctvom daní, môže to mať negatívny vplyv v podobe demotivácie úspešnejších obyvateľov, ktorí majú najvyššie príjmy. Bohatí jedinci sú tlačení do toho, aby poskytl časť svojich príjmov chudobnejším spoluobčanom. V prípade, že chudobnejšia časť obyvateľstva disponuje istotou zo strany štátu, že jej štát poskytne určitý dôchodok, môže táto časť obyvateľstva stratiť motiváciu k zlepšeniu a dosiahnutiu vyšších príjmov. Takáto situácia má nepochybne negatívny účinok na celý štát, ktorý bude v dôsledku takejto situácie vykazovať nižší ekonomický rast.⁶

1.1 Typy chudoby

- **Potravinová chudoba**

Mnoho regiónov sa vyznačuje nedostatkom potravín. Pri tomto type chudoby pozorujeme spôsobilosť, resp. nespôsobilosť štátu za prostriedky zo štátneho rozpočtu zásobovať danú oblasť potravinami.

- **Detská chudoba**

Treba povedať, že chudoba ovplyvňuje omnoho viac detskú populáciu než dospelých. Dôvodom je napríklad aj fakt, že priemerné dieťa potrebuje prijímať dvakrát viac živín ako dospelý jedinec. Dospelý človek sa o seba prirodzene dokáže postarať sám, zatiaľ čo dieťa je závislé na starostlivosti druhých. S detskou chudobou veľmi úzko súvisia problémy so vzdelávaním, zdravotnou starostlivosťou, bývaním či právami občanov. Analýza Svetovej banky a UNICEFu informuje o tom, že percento detí žijúcich v extrémnej chudobe sa od roku 2013 do roku 2017 znížilo o 29 miliónov. Tento stav sa, žiaľ, v dôsledku pandémie môže zhoršovať. Pokles extrémnej chudoby u detí bol nameraný vo všetkých regiónoch sveta okrem regiónu subsaharskej Afriky. V tomto regióne vzrástla absolútna chudoba o 64 miliónov.

---

⁶ LAPINOVÁ, Erika. Vzťahy medzi nerovnosťou dôchodkového rozdelenia, ekonomickým rastom a dôchodkovou chudobou: aktuálne poznatky súčasnej ekonómie. In Acta oeconomica pragensia: scientific journal [online]. s. 20 – 22.

V roku 2017 žilo v extrémnej chudobe 234 miliónov detí, ktoré prežívali s 1, 90 dolárom na deň. Treba tiež povedať, že u detí extrémna chudoba neklesla tak ako u dospelých.⁷

- **Vidiecky typ chudoby**

K takejto chudobe dochádza z dôvodu vyššej miery zaostalosti vidieku v porovnaní s mestskými oblasťami. Konkrétnym príkladom je vyššia miera nezamestnanosti na vidieku než v mestách.

- **Chudoba v mestských oblastiach**

V tomto prípade ide najmä o krajiny s veľkým počtom obyvateľov žijúcich v mestách, pričom problémom je zabezpečiť týmto obyvateľom lepšiu životnú úroveň.

- **Chudoba žien**

Hlavným dôvodom chudoby žien je rozdielne zaobchádzanie so ženami v pracovnej oblasti v porovnaní s mužskou populáciou. Ženy sú v zamestnaní často znevýhodňované aj napriek svojim profesionálnym kvalitám a dlhoročným skúsenostiam. V súčasnosti mnohé vyspelé krajiny dosiahli rodovú rovnosť, ktorá sa pozitívne prejavuje aj v pracovnej oblasti. Avšak takýchto krajín je v globálnom meradle stále málo.

- **Extrémna chudoba**

Týmto, azda najkrutejším, typom chudoby trpia ľudia, ktorí nemajú zabezpečené minimum potrebné na prežitie. Problém extrémnej chudoby je vo svete prítomný dlhodobo a snahy prísť na koreň tohto problému priviedli mnoho odborníkov k záveru, že jednou z hlavných príčin extrémnej chudoby vo svete je výrazné porušovanie, resp. nedodržovanie ľudských práv v spoločnosti. Porušovaním ľudských práv trpia najčastejšie práve chudobní.⁸

---

⁷ UNICEF. [online]. 2022.

⁸ MARCINKOVÁ, Hedviga. Extrémna chudoba ako problém zanedbania negatívnych povinností globálnej spravodlivosti. [online]. č. 9, s. 731.

1.2 Príčiny chudoby vo svete

S istotou vieme povedať, že fenomén chudoby sprevádza ľudstvo už stáročia. Zatiaľ čo v minulosti boli hlavnými príčinami chudoby neznalosť ekonomík a sociálne nerovnosti, dnes vieme identifikovať oveľa viac faktorov, ktoré sa podieľajú na existencii chudoby vo svete. Pred tým, ako uvedieme konkrétne príčiny chudoby, si treba uvedomiť, že potreby každého regiónu sa líšia, a preto aj príčiny, ktoré majú za následok chudobu daného regiónu sú do značnej miery odlišné. Existujú však národy, kde sú príčiny veľmi podobné. Na základe toho vieme povedať, že niektoré príčiny sa vo svete vyskytujú častejšie, resp. vo väčšej miere než iné príčiny. Najčastejšími príčinami chudoby sú:

- *Nadnárodný obchodný model*

Národný obchodný model je príčinou chudoby, pretože kvôli importu nepotrebných výrobkov do niektorých ekonomík sa znižuje rozpočet týchto krajín. To má za následok znižovanie kvality života občanov daných krajín. Obyvatelia (pracovná sila) takýchto krajín majú častokrát obmedzené príležitosti rozširovať si skúsenosti, vedomosti a zručnosti vo viacerých výrobných odvetviach. Krajina by preto mala obmedziť výdavky na import nepotrebných tovarov a tieto finančné zdroje investovať do miestnych talentov.⁹

- *Korupcia*

Korupcia predstavuje príčinu chudoby, ktorá je typická napríklad pre Latinskú Ameriku. Štátne finančné zdroje sú veľmi často použité protizákonne alebo sú použité na súkromné účely.¹⁰

---

⁹ HRIC, Jaroslav. Aktuálne otázky medzinárodných sociálnoekonomických vzťahov v spoločnosti v kontexte trvalo udržateľného rozvoja. [online]. s. 111 – 115.

¹⁰ ZELENÁKOVÁ, Hana. Hodnotenie korupcie. [online]. s. 27.

- *Zmena podnebia a prírodné katastrofy*

Táto príčina chudoby je charakteristická pre krajiny s veľmi chladným či veľmi horúcim podnebím. Zmena podnebia prispieva k potravinovej chudobe. Klimatické zmeny nastávajú v dôsledku znečistenia životného prostredia.¹¹ V rámci prírodných katastrof ide najmä o prírodné hrozby, ako sú záplavy, sopečné erupcie, suchá, zemetrasenia, cunami, a pod. Tieto prírodné javy ničia obydlia, úrodu či dokonca ľudské životy. Prírodné katastrofy môžu taktiež zapríčiniť zmeny na obchodných trhoch. Ekonomické ťažkosti takáto situácia prinesie najmä poľnohospodárom, ktorí sú závislí od predaja svojej produkcie. Prírodné katastrofy majú deštruktívny dopad najmä na chudobných. Tí totiž nemajú dostatok prostriedkov na zmiernenie, resp. predchádzanie takýmto javom.¹²

- *Choroby*

Epidémie či iné choroby sú príčinou najmä extrémnej chudoby, a to v krajinách, ktoré nedokážu dostatočne efektívne bojovať s týmito chorobami. Je to dané tým, že chudobné krajiny a ich verejné zdravotníctvo nedokážu zamestnať a obstarat' potrebné množstvo personálu, liekov či iných zdravotníckych potrieb. Choroby sú jednak príčinou, no taktiež aj dôsledkom nízkej ekonomickej úrovne krajiny.¹³

- *Nerovnosti zdrojov*

Nerovnováha finančných zdrojov medzi ľuďmi je prítomná takmer v každej krajine. Existujú však krajiny, v ktorých je tento problém skutočne významnou príčinou chudoby.. V niektorých krajinách (Mexiko) je obohacovanie sa malej skupiny obyvateľstva na úkor mnohopočetnej chudobnej skupiny.¹⁴

- *Ozbrojené konflikty*

---

¹¹ HALLEGATTE, Stephane a kol. Climate Change and Poverty An Analytical Framework. [online]. s. 2 - 4.

¹² MYDLOVA, Anna a TOLMÁČI, Ladislav. Hlad vo svete a jeho príčiny. [online]. s. 100-106.

¹³ MICHÁLEK, Anton. Chudoba, jej koncepty a geografické dimenzie. [online]. s.52, 2000, s. 232.

¹⁴ DŽAMBAZOVIČ, Roman. Sociálno-ekonomické nerovnosti v čase globalizácie. [online]. s. 37-43.

Vojnové konflikty v mnohých krajinách nútia obyvateľov migrovať do iných krajín. Hostiteľské krajiny však často nezodpovedajú potrebám týchto migrantov a títo ľudia sú nútení začínať od nuly. Do novej krajiny prichádzajú bez toho, čo si doma vybudovali. Možnosť zamestnať sa v rámci svojho odboru je tiež obmedzená. V hostiteľskej krajine preto môže narastať nezamestnanosť a domáca krajina, zasiahnutá konfliktom, prichádza o pracovnú silu.¹⁵

- *Rast populácie*

Počet obyvateľov vo svete neustále stúpa. Rast populácie vo svete nie je rovnomerný. V niektorých regiónoch je mnohonásobne vyšší než v iných regiónoch sveta. Rast populácie prispieva k nárastu chudoby v podobe potreby väčšieho množstva potravín, prehľbuje sociálne nerovnosti medzi krajinami. Tým pádom klesá množstvo pracovných príležitostí, dostupnosť potravín či úroveň verejného zdravia. Tento aspekt chudoby je typický pre rozvojové krajiny.¹⁶

1.3 Dôsledky chudoby vo svete

Podmienky potrebné pre rozvoj krajiny sa stávajú čoraz ťažšie dosiahnuteľné v prípade, že krajina nedokáže riešiť problémy a dôsledky plynúce z chudoby, ktoré krajinu zvnútra rozkladajú. Medzi najčastejšie dôsledky chudoby patria:

- *Nedostatok jedla a hlad*

Hlad je globálny problém, ktorý ľudstvo zatiaľ nedokázalo poraziť (vyriešiť). Skupiny ľudí, ktoré najviac podliehajú tomuto závažnému problému žijú v rozvojových krajinách.

---

¹⁵ AJAKAIYE, D. O. a ADEYEYE, V. A. Concepts, Measur Concepts, Measurement and Causes of Poverty. [online]. s. 35-38.

¹⁶ HOFREITER, Ladislav. Krízy z preľudnenia? [online]. s. 8-10.

- *Zlé zdravotné podmienky*

Chudoba prináša ľuďom, ktorí v nej žijú, zdravotné ťažkosti, či už po psychickej alebo fyzickej stránke. Nedostatok liekov, jedla, hygienických potrieb, obmedzený prístup k zdravotníckym službám sú hlavné faktory, ktoré priamo ovplyvňujú zdravie ľudí. Veľkým problémom je, že štát častokrát nezabezpečuje potrebné zdravotné služby.

- *Kriminalita*

Kriminalita sa môže objaviť v dôsledku kombinácie rôznych druhov chudoby, ako je napríklad extrémna, potravinová, detská, mestská, vidiecka, emočná a duševná. Príkladom môže byť potravinový deficit, ktorý je dôvodom zločineckého konania niektorých chudobných občanov. Najčastejšie ide o vraždy, prostitúciu či krádeže.¹⁷

- *Vojnové konflikty*

Hlad ide s extrémnou chudobou ruka v ruke. V rozvojových krajinách, kde obyvateľstvo často trpí hladom sa stáva, že jedlo sa premení na politickú zbraň a je použité proti ľuďom, ktorí žijú na územiach okupovaných rebelskými skupinami. Častým dôsledkom vojny je migrácia, ktorá smeruje do susedných krajín. V takejto krajine ľudia síce sú v bezpečí, ale bieda, hlad a chudoba si ich nájde veľmi rýchlo. Ľudia v utečeneckých táboroch dennodenne bojujú s hladom.¹⁸

- *Sociálna nerovnosť*

Sociálne a príjmové nerovnosti môžeme nazvať dôsledkom, ale taktiež aj príčinou chudoby vo svete. Vyskytuje sa najmä v krajinách, v ktorých štát nerealizuje poskytovanie kvalitných služieb.

---

¹⁷ AJAKAIYE, D. O. a ADEYEYE, V. A. Concepts, Measur Concepts, Measurement and Causes of Poverty. [online]. s. 35-38.

¹⁸ MYDLOVA, Anna a TOLMÁČI, Ladislav. Hlad vo svete a jeho príčiny. [online]. s. 100-106.

- *Rast záporných hodnôt*

Pod pojmom záporné hodnoty rozumieme absenciu či nedostatok etických a morálnych hodnôt, zodpovednosti, sebaúcty. Ak človek žije v takomto psychologickom nastavení, tak sám nie je schopný, ani nemá potrebné nástroje na to, aby sa vymanil z kruhu chudoby. Taktiež je pravdepodobné, že nebude schopný dožadovať sa dodržiavania svojich práv, pretože si všetkých svojich práv nie je vedomý.¹⁹

---

¹⁹ MÁTEL, Andrej a kol. Aplikovaná etika v sociálnej práci. [online]. s. 42.

2 Metodika práce a metódy skúmania

Cieľom výskumu v **prvej časti** našej bakalárskej práce bola syntéza množstva poznatkov o chudobe. Po zozbieraní poznatkov a dostatočnom oboznámení sa s danou problematikou sme získané informácie, poznatky a fakty začali triediť a analyzovať. Domáca a zahraničná literatúra nám poskytli vhodné podmienky na vytvorenie teoretického základu tejto práce. Teoretické poznatky sme dopĺňali štatistickými alebo matematickými údajmi, ktoré poskytli reálny obraz o chudobe v rôznych častiach sveta. Zdrojmi údajov či teoretických poznatkov, z ktorých sme vychádzali boli najčastejšie vedecké články, štatistiky z dôveryhodných zdrojov a iná odborná literatúra.

Ďalšie kapitoly tejto práce sa opierajú hlavne o interpretáciu určitých skutočností, javov a pojmov. Túto metódu sme využili najmä v štvrtej a piatej kapitole, kde sme sa pokúsili objasniť možné riešenia chudoby a princíp subsidiarity. Pri objasňovaní sme viackrát použili exemplifikáciu či enumeráciu.

Cieľom praktickej časti našej práce bolo preskúmať aktuálnu situáciu na Slovensku z hľadiska chudoby a navrhnúť či naznačiť kontúry možných riešení, ktoré by mohli pomôcť zlepšiť aktuálny stav chudoby na Slovensku. Hlavnou výskumnou metódou pri realizácii tohto cieľa bol rozhovor so sociálnymi pracovníkmi jedného z komunitných centier na Slovensku, ktoré sa sústreďuje na pomoc rómskej menšine žijúcej v danej oblasti. Tento rozhovor nám poskytol potrebné odpovede na naše otázky, no taktiež sme si vďaka nemu boli schopní položiť nové relevantné otázky a naplniť stanovený cieľ. Návšteva komunitného centra nám navyše umožnila autentické stretnutie s ľuďmi ohrozenými chudobou, ktorí žijú v blízkosti spomínaného komunitného centra. Rozhovory a stretnutia s miestnymi obyvateľmi nám pomohli problém chudoby (najmä na Slovensku) lepšie pochopiť a postaviť sa k nemu realistickejšie.

3 Chudoba v rôznych častiach sveta

3.1 Chudoba v rozvojových krajinách

Najmenej vyspelé krajiny sveta sú charakteristické nedostatkom finančných zdrojov, monokultúrnou ekonomikou, nerozvinutou priemyselnou štruktúrou, nízkou úrovňou zdravotnej, vzdelávacej a dopravnej infraštruktúry. Tieto krajiny sa taktiež vyznačujú geograficky a klimaticky nevýhodnou polohou, nízkym HDP na obyvateľa, nízkym indexom ľudského rozvoja, nezamestnanosťou, vysokou úmrtnosťou, teda celkovo nízkou úrovňou životného štandardu. Medzi krajiny tretieho sveta obyčajne zaraďujeme africké krajiny (okrem Južnej Afriky), latinskoamerické krajiny, krajiny južnej, juhovýchodnej a aj juhozápadnej Ázie, a taktiež krajiny Oceánie (okrem Nového Zélandu a Austrálie). Mnohé rozvojové krajiny boli v minulosti kolóniami.

3.1.1 *Politická situácia*

V 60. rokoch 20. storočia vo svete prebehol proces dekolonizácie. Koloniálne územia v Afrike a Ázii sa stali konečne nezávislými krajinami. Novovzniknuté krajiny však nemali žiadne predpoklady na fungovanie v podmienkach voľného trhu a demokracie. Jednou z hlavných príčin neschopnosti existovať v takýchto podmienkach boli nedostatočné či žiadne skúsenosti štátnych predstaviteľov a úradníkov. Ďalším problémom bola nejednotnosť etník, ktoré žili blízko seba. Tieto etniká boli častokrát nepriateľmi. Do procesu dekolonizácie boli všetky spory riešené koloniálnym panstvom v metropolách, a teda nevraživé vzťahy medzi etnikami neprerastali v závažné konflikty. Po odchode koloniálneho panstva z týchto území sa napätie medzi etnikami vystupňovalo a prerástlo až do občianskych vojen. Oľaj do ohňa priliali staré koloniálne panstvá tým, že preferovali jedno z etník, ktoré sa snažilo udržať si nadradenú pozíciu. Dôsledkom nepripravenosti nových vlád bola ich veľmi krátka životnosť.

3.1.2 *Zadlženosť a liberalizácia ekonomík*

Pri tejto príčinne chudoby hovoríme najmä o afrických rozvojových krajinách, ktoré sa v 70. rokoch 20. storočia zadlžili voči vyspelým krajinám a taktiež voči Medzinárodnému menovému fondu (MMF) a Svetovej banke (SB). Treba však poukázať na nezodpovedný

prístup bánk, pretože veľa z nich sa nezaujímal o to, či dlžníci budú schopní svoj dlh splácať. Rovnako sa nezaujímal ani o predmet daných pôžičiek. Dôsledkom tejto ľahostajnosti bánk bolo to, že v realite sa chudobným dostal iba zlomok týchto financií a väčšina z nich bola použitá na zásobovanie zbraňami pre utláčateľské režimy. Rozvojové krajiny sa síce tešili z nízkych úrokov, ale tieto úroky boli plávajúce.

Ďalším problémom bola aj skutočnosť, ktorá nemilo prekvapila rozvojové štáty v polovici 70-tych rokov. Ceny surovín (káva, kakao, čaj, bavlna...), ktoré rozvojové krajiny pestovali a vyvážali (podľa rady Západu) výrazne klesli po tom, čo mnoho vyspelých krajín (podľa rady Západu) začalo pestovať rovnaké plodiny a exportovať rovnaké suroviny ako rozvojové krajiny. Prirodzeným efektom bol výrazný pokles cien týchto surovín. Najväčší problém nastal, keď začali stúpať (dovtedy nízke) úrokové miery a stúpili aj ceny ropy. Keďže rozvojové krajiny v tom čase zarábali omnoho menej za vývoz svojich surovín a za pôžičky museli platiť vysoké úroky, stali sa neschopnými splácať svoje pôžičky. Aby mohli splácať aspoň úroky museli si opäť požičovať. Ochotný požičať im však bol už jedine MMF, ale iba v tom prípade, že mu podriadia svoj systém riadenia hospodárstva a rozpočet. Ide o programy Štrukturálnych reforiem.

3.1.3 Štrukturálne reformy

Štrukturálne reformy spočívali v realizácii viacerých krokov. Na to, aby daná rozvojová krajina získala pôžičku od MMF (získala zahraničnú menu) bola nútená pristúpiť k opatreniam ako napríklad:

1. Menej investovať do zdravotníctva, vzdelávania či iných dôležitých sociálnych služieb. Dôsledkom bolo to, že tieto služby sa pre obyvateľstvo stali menej dostupné, pretože za nich bolo nútené platiť.
2. Znehodnocovať a oslabovať svoju menu.
3. Obmedzovať dotácie potravín, čo znamenalo vysoké riziko náhleho zvýšenia cien primárnych potravín.
4. Predávať štátne podniky zahraničným investorom a taktiež pristupovať k privatizácii týchto podnikov.
5. Znižovať stav zamestnancov a mzdy v oblasti štátnej správy a v oblasti služieb, ktoré zabezpečuje štát.

6. Redukovať malé farmy, ktoré boli zdrojom potravy pre vlastnú spotrebu. Malé farmy začali nahrádzať veľkými farmami, ktorých účelom bolo dopestovanú úrodu exportovať. Tento krok mal likvidačné účinky pre roľníkov a vlastníkov malých fariem, pretože prišli o svoju pôdu, a teda o zdroj obživy. Veľké farmy nedokázali poskytnúť prácu všetkým malým farmárom, ktorí o svoju pôdu prišli.

Všetky tieto kroky výrazne ovplyvnili dané rozvojové ekonomiky. Dôsledky plynúce z týchto reforiem boli napríklad:

1. Modifikácia či úplne zrušenie niektorých noriem v danej rozvojovej krajine, a to tak, aby dokázala prilákať zahraničných investorov.
2. Výrazné zvyšovanie objemu vývozu, aby rozvojová krajina bola schopná a stíhala včas splácať svoje dlhy vyspelým krajinám. Negatívnym aspektom zvýšenia exportu v nerozvinutých krajinách je drancovanie svojej zeme, pretože základné suroviny sú pre rozvojové krajiny najzaručenejším a najrýchlejším zdrojom príjmov. Tento spôsob získavania finančných prostriedkov je v podstate vnútený. Negatívom takejto politiky je aj to, že krajiny na svetovom trhu predávajú mnoho podobných surovín a komodít. Vďaka tomu je na trhu nadbytok tejto produkcie a preto častokrát vznikajú medzi týmito krajinami cenové vojny. Najlacnejšou produkciou je, samozrejme, tá z menej rozvinutých krajín. To naopak predstavuje zisk pre západné krajiny.
3. Určité vyspelé krajiny svojou zahraničnou politikou a interakciou s chudobnými krajinami dovedli tieto krajiny do štádia, kedy boli nútené otvoriť svoje ekonomiky. Znepokojivé je však to, že v súčasnosti práve tieto vyspelé krajiny uplatňujú protekcionizmus v oblastiach, ktoré sú pre rozvojové krajiny najdôležitejšie a predstavujú pre nich najväčší potenciál. Ide o oblasti ako napríklad: poľnohospodárstvo či textilný priemysel. Problémom je tiež slabá diverzita produktov z chudobných krajín, chýbajúce financie na obstaranie moderných technológií a tiež slabý záujem o napredovanie vo vede a v oblasti technickej spolupráce.

3.1.4 Zdravotníctvo

Drahé, málo prístupné a neefektívne. Aj týmito slovami možno charakterizovať zdravotníctvo v chudobných regiónoch Afriky, ktoré zároveň patrí do skupiny príčin chudoby v rozvojových krajinách. V 80. rokoch 20. storočia, došlo v Afrike k tomu, že podmienkou pôžičiek od MMF a Svetovej banky bolo zníženie výdavkov na zdravotníctvo a školstvo. Málo efektívne zdravotníctvo malo prirodzene za následok prehĺbenie chudoby a zvýšenie chorobnosti veľkej časti afrického obyvateľstva. V tomto kontexte je s chudobou spájané taktiež šírenie infekčných ochorení a zvýšenie náchylnosti na tieto ochorenia.. Na základe odporúčaní Svetovej banky bolo africké zdravotníctvo privatizované. Zo zdravotníctva sa tak stal súkromný statok. Keďže v Afrike sú veľmi rozšírené infekčné choroby a súkromné zdravotníctvo nie je schopné zabezpečiť dôležité zákroky a opatrenia hromadne v celospoločenskom meradle, môžeme konštatovať, že potreba verejného zdravotníctva je nevyhnutná. Potrebu verejného zdravotníctva potvrdzuje aj nízka výkonnosť súkromnej zdravotnej starostlivosti pri výskyte epidémií a taktiež pri prevencii.

3.1.5 Poľnohospodárstvo

V rámci Afriky pozorujeme vysoký nárast produkcie plodín ako napríklad: palmového oleja, kakaa, a pod. Čo sa však týka obilnín, tam krivka produkcie klesá. Dôvodom je najmä to, že africkí farmári len vo veľmi malej miere využívali moderné technológie v oblasti poľnohospodárstva. Dôležité bolo pristúpiť k niektorým zmenám v prístupe farmárov pri práci v poľnohospodárstve.²⁰

---

²⁰ Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ. Príčiny a dôsledky chudoby krajín globálneho juhu. [online]. s. 1-6.

3.2 Chudoba v rozvinutých krajinách

Chudoba uprostred bohatstva. Aj takto by sa dal nazvať paradox, ktorý je skutočnosťou v súčasnom svete. „Najhorší druh núdze je byť chudobný uprostred bohatstva“. Toto sú slová svetoznámeho rímskeho filozofa, spisovateľa a štátnika Senecu.²¹ To, že v afrických krajinách žije množstvo chudobných ľudí vyvoláva nepokoj a mnoho otázok, avšak skutočnosť, že vo vyspelých a pomerne bohatých krajinách žije tiež isté percento populácie pod hranicou chudoby, je pre mnohých tiež veľkým otáznikom. Samozrejme, že zatiaľ čo v rozvojových krajinách panuje absolútna chudoba, vo vyspelých industrializovaných krajinách obyvatelia bojujú s relatívnou chudobou. V týchto krajinách teda chudoba nemá podobu extrémnej biedy, hladu či dokonca úmrtí. Ide o chudobu, ktorá ľuďom spôsobuje vylúčenie z bežného štandardu v akom daná spoločnosť žije. Chudobnými vo vyspelých krajinách sú teda ľudia, ktorých príjmy a zdroje spadnú na dlhšie obdobie pod štandardný priemer danej spoločnosti. Pri relatívnej chudobe hovoríme hlavne o stave deprivácie. Je to stav, kedy si človek nemôže dovoliť určité bežné služby či tovar. Pri stanovení takýchto relatívnych mier chudoby sa vychádza z porovnania príjmov k určitej strednej hodnote. Takto získame istú hranicu chudoby, podľa ktorej potom vieme odpovedať na otázku, kto je v danej krajine chudobný. Neexistuje však jedna univerzálna hranica chudoby. Každá spoločnosť si ju väčšinou stanovuje sama. Hranica chudoby nám umožňuje merať nejakú konkrétnu dimenziu chudoby. Najvýraznejší aspekt chudoby v danej spoločnosti je základom pre určenie hranice chudoby. Takýmto aspektom môžu byť napríklad: výdavky, spotreba, minimálne štandardy, príjem či subjektívne vnímanie chudoby. Pre chudobu vo vyspelých regiónoch je charakteristická nemožnosť porovnať chudobného človeka jednej krajiny s chudobným obyvateľom inej krajiny a tobož nie s chudobným obyvateľom rozvojovej krajiny. Dôvodom nemožnosti porovnania je rôzna životná úroveň v každej z krajín. Chudoba sa teda jednoznačne vyskytuje aj v bohatých regiónoch ako napríklad USA alebo EÚ.

---

²¹ MICHALEK, Anton. Kto sú chudobní, prečo a kde žijú? [online]. Regióny chudoby na Slovensku. s. 16.

3.2.1 Príčiny chudoby v EÚ

Hlavnou príčinou pretrvávajúcej miery chudoby v Európskej únii je **spôsob organizácie spoločnosti a spôsob rozdeľovania zdrojov**. Problémom je, že obyvatelia nemajú rovnaký prístup k rôznym zdrojom, ako sú napríklad finančné zdroje, zdravotná starostlivosť, sociálna starostlivosť, vzdelanie a pod. Z praxe je známe, že krajiny s vyššou mierou nerovností trpia aj vyššou mierou chudoby. Takýto stav je do istej miery ovplyvňiteľný vládou danej krajiny, ktorá má vo svojej moci stanoviť úroveň minimálnych príjmov, zabezpečiť dobrý prístup k zdravotným a sociálnym službám. Zlyhanie vlády v tomto smere má za následok **sociálno-ekonomické nerovnosti**, ktoré sú zároveň jednou z príčin chudoby. Tieto nerovnosti obyvatelia pociťujú v oblasti príjmu či majetku.²²

Ak chceme efektívne riešiť problém chudoby, treba si uvedomiť, že sociálno-ekonomické nerovnosti nie sú tým istým problémom ako chudoba. Rozmanitosť sa prejavuje takmer vo všetkých oblastiach ľudského života. Ľudia majú rôzne talenty, zručnosti, schopnosti, prejavujú rôznu stupeň snahy, ich motivácia sa líši a taktiež sú ovplyvňovaní rôznymi externými vplyvmi. Ak teda súhlasíme s tým, že rozdielnosť je prirodzeným javom, mali by sme súhlasiť aj s tým, že určitá miera majetkovej a príjmovej nerovnosti je taktiež prirodzená. Tým chceme poukázať na to, že dôležité je zamerať svoju pozornosť na riešenie chudoby namiesto toho, aby sme riešili problém rozdielov v spoločnosti.

Ďalšou z príčin chudoby v krajinách EÚ je **nezamestnanosť**. Pri otázke týkajúcej sa nezamestnanosti sa Európska únia zameriava hlavne na zníženie nezamestnanosti a integráciu mladých ľudí. Po ukončení štúdia a v procese prechodu do zamestnania čelia mladí ľudia v týchto krajinách osobitým výzvam, ktorých dôsledkom je vysoká miera nezamestnanosti. To, na akej úrovni sa nachádza zamestnanosť či aktivita mladej skupiny obyvateľstva výrazne závisí od makroekonomickej situácie, no taktiež aj od štrukturálnych faktorov týkajúcich sa prechodu človeka zo školy do zamestnania. Takýmito štrukturálnymi faktormi sú napríklad:

- nevyhovujúce výsledky vzdelávacieho systému
- rôznorodosť trhov práce (priamo vplýva hlavne na mladých ľudí)

---

²² LALUHA, Ivan a OŠKOVÁ, Silvia a STANEK, Vojtech. Kvalita života, sociálne nerovnosti a diferenciacia obyvateľstva. [online]. s. 123 – 134.

- nedostatočná kapacita verejných služieb zamestnanosti v oblasti služieb pre mladých ľudí a slabé výsledky pri integrácii a aktivácii mladých ľudí v nestabilných situáciách ²³

Problémom spojeným so zamestnanosťou a hospodárskym rastom je výrazný pokles potenciálnej pracovnej sily vo vyspelých krajinách sveta. Takýto stav je dôsledkom zmien v demografickej štruktúre (nízka pôrodnosť v rozvinutých krajinách a vysoká pôrodnosť v rozvojových krajinách). Pri tomto probléme treba upriamiť pozornosť na významný ukazovateľ, ktorým je rast produktivity práce. Pravdou je, že zabezpečiť ekonomický rast nemožno len tým, že sa zvýši počet pracovníkov na trhu práce. Ak sa však na situáciu pozeráme zo strednodobého hľadiska, môžeme povedať, že zvýšenie počtu pracovníkov prispieva k rastu produktivity práce. Ak sa teda krajiny usilujú o dosiahnutie vyššej produktivity práce, musia svoje politiky zamerať najmä na inovácie a taktiež rozšíriť vedomostnú základňu EÚ prostredníctvom zvyšovania úrovne vzdelania a zručností.

Rizikové faktory chudoby jednotlivcov v rámci EÚ sú okrem nezamestnanosti aj ďalšie faktory spojené s trhom práce ako napríklad **zlé zamestnanie**, neisté či **nestabilné zamestnanie**, **nízka mzda** a pod. Taktiež sú to faktory ako **nízka úroveň vzdelania a zručnosti**. Práve kvalita vzdelania a zručností je nevyhnutným determinantom (predpokladom) pre prístup k dôstojným pracovným miestam a efektívnemu zapojeniu do pracovného a sociálneho života.²⁴

Ako sme už vyššie uviedli, chudoba vo vyspelých krajinách je predovšetkým dôsledkom **spôsobu organizácie** spoločnosti a prerozdelenia zdrojov. Takmer v každej krajine môžeme hovoriť o všeobecnom princípe, ktorý hovorí, že krajina s najväčšou mierou nerovností má aj najvyššiu mieru chudoby. V krajinách s nízkou mierou chudoby hovoríme o malej miere nerovností preto, lebo ich politiky dbajú predovšetkým na primárnu úroveň minimálnych príjmov a na zabezpečenie dobrého prístupu k sociálnym, a zdravotným službám. Vlády takúto politiku realizujú najmä prostredníctvom **systemu sociálnej ochrany**.

---

²³ Európska komisia, [online]. 2017

²⁴ Európsky parlament. Správa o znižovaní nerovností s osobitným zameraním na chudobu pracujúcich. [online]. 2021.

3.2.2 Miera a hranica chudoby v krajinách Európskej únie

Miera rizika chudoby v krajinách EÚ sa mení. V roku 2014 sa výraznejšie zvýšila na 17,3 %. V rokoch 2015 a 2016 boli namerané o niečo menšie nárasty. V roku 2017 došlo k prvému výraznému poklesu miery na 16,9 % a v roku 2018 nasledovalo ďalšie mierne zníženie. Počas posledných dvoch rokov sa miera rizika chudoby v EÚ vrátila na úroveň podobnú ako v rokoch 2011 až 2013. V týchto rokoch sa pohybovala na úrovni okolo 16,5 %.²⁵

Treba však dodať, že miera rizika chudoby sa v členských štátoch EÚ výrazne líši. V krajinách ako Bulharsko, Rumunsko, Litva, Lotyšsko, Estónsko, Španielsko, Taliansko, bola v roku 2018 chudobou ohrozená jedna pätina obyvateľstva. Najmenej chudobou ohrozených obyvateľov bolo v roku 2016 v krajinách ako Fínsko, Česko, Island alebo Slovensko.

Čo sa týka hranice rizika chudoby, tá je stanovená na 60 % celoštátneho mediánu ekvivalentných disponibilných príjmov. Hranica chudoby, vyjadrená v štandarde kúpnej sily (aby boli zohľadnené rozdiely v životných nákladoch medzi jednotlivými štátmi), bola v členských štátoch taktiež odlišná. Údaje z roku 2018 ukazovali, že najvyššie hranice chudoby by sme našli napríklad v Luxembursku, v Nórsku či vo Švajčiarsku. Naopak, relatívne nízke hranice chudoby boli pozorované v Rumunsku, v Srbsku, v Severnom Macedónsku, v Čiernej Hore a v Turecku. Niekde uprostred sa umiestnilo Rakúsko.²⁶

Skupiny obyvateľstva podliehajú peňažnej chudobe v odlišnej miere. Ako príklad možno uviesť rodové skupiny, skupinu žien a skupinu mužov, pričom vyššia miera peňažnej chudoby je pozorovaná u žien. Rok 2018 nám poskytuje údaje, ktoré hovoria o tom, že najväčší rozdiel z hľadiska chudoby medzi mužmi a ženami bol nameraný v rámci EÚ v Litve, Lotyšsku, Estónsku a Česku. Najmenší rodový rozdiel bol zaznamenaný vo Francúzsku. Rovnaká miera chudoby u žien i u mužov bola pozorovaná v Srbsku.

Riziko chudoby sa taktiež líši v závislosti od typu domácnosti. To, do akej miery je daný typ domácnosti ohrozený chudobou ovplyvňuje najmä zloženie osôb danej domácnosti Ak

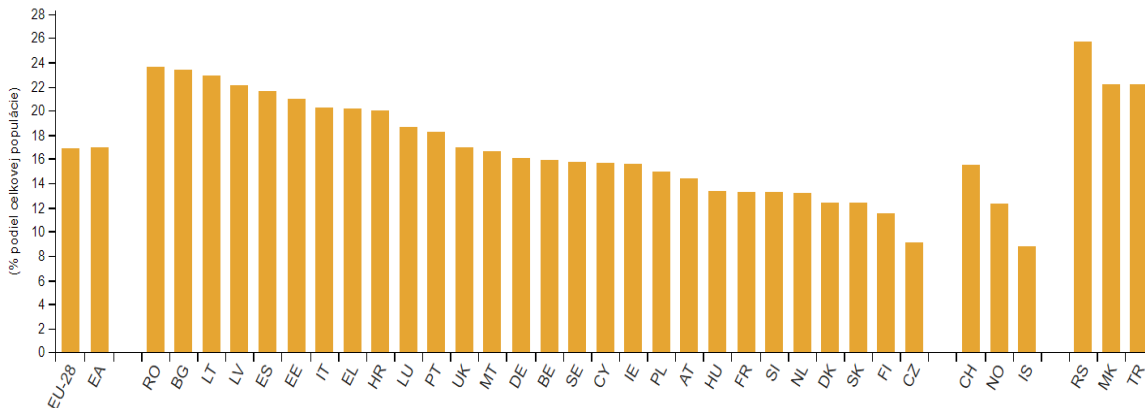
---

²⁵Eurostat, [online]. 2020.

²⁶ Eurostat. Štatistika rozdelenia príjmov. [online]. 2015.

berieme do úvahy iba rodiny bez nezaopatrených detí, tak z rodín Európskej únie boli v roku 2018 chudobou najviac ohrozené jednočlenné rodiny žijúce osamotene (26,1 %).²⁷

Obrázok 3 Miera rizika chudoby v krajinách EÚ (2018)

Zdroj: *Štatistika príjmovej chudoby - Statistics Explained (europa.eu)*

3.2.3 Skupiny obyvateľstva ohrozené chudobou v rámci rozvinutých krajín

Ďalším významným faktorom chudoby v rozvinutých krajinách je aj **typ a veľkosť rodiny**. Zvýšenému riziku chudoby sú vystavené hlavne veľké rodiny a taktiež neúplné rodiny (napríklad slobodná matka s deťmi). Dôvodom sú vyššie náklady kvôli vyššiemu počtu členov domácnosti, nižšie príjmy kvôli absencii jedného z prispievateľov do rodinného rozpočtu, a častokrát väčšie ťažkosti pri snahe získať dobre platené pracovné miesto. Výrazne ohrozenou skupinou sú **deti do 17 rokov** a **seniori nad 65 rokov**. Chudobou sú prirodzene ohrození aj **zdravotne postihnutí obyvatelia** či **obyvatelia so zhoršeným zdravotným stavom**. Zlý zdravotný stav a zdravotné postihnutie do veľkej miery sťažuje človeku prístup k zamestnaniu,

²⁷ Eurostat. Štatistika príjmovej chudoby. [online]. 2020.

ktoré by bolo postačujúce na pokrytie základných životných nákladov. Nehovoriac o tom, že pri zhoršenom zdravotnom stave sú tieto každodenné náklady vyššie ako u zdravého človeka.

Rizikovou skupinou v rámci chudoby sú okrem zdravotne postihnutých a chorých obyvateľov aj **príslušníci menšinových etnických skupín a príst'ahovalci**. Títo obyvatelia sú zasiahnutí chudobou najmä z dôvodu diskriminácie. Práve z tohto dôvodu sú ich šance zamestnať sa oveľa nižšie ako u ostatných občanov. Ich disponibilné prostriedky im častokrát nedovoľujú žiť v primeraných podmienkach a taktiež majú horší prístup k základným službám. Práve takáto situácia dostáva týchto jednotlivcov do začarovaného kruhu chudoby. Keďže nemajú primerane platené pracovné miesto, nemôžu si dovoliť život v lepších podmienkach, ktoré sú však, viac menej, nevyhnutné na získanie takéhoto lepšie plateného zamestnania. V takomto prípade je žiadúca pomoc z vonkajšieho prostredia, napríklad v podobe adekvátnej sociálnej politiky štátu, ktorá dokáže efektívne pôsobiť v rizikovom prostredí u rizikovej skupiny obyvateľstva.

Chudoba veľmi často zasahuje aj **komunity ľudí, ktoré žijú v odľahlých alebo zaostávajúcich regiónoch**. Títo obyvatelia sú znevýhodnení práve vďaka polohe územia, v ktorom žijú. Takéto územie poskytuje zhoršený prístup k zamestnaniu či službám.

Môžeme povedať, že dlhodobo znevýhodnenou skupinou obyvateľstva z hľadiska pracovných miezd či pracovných miest sú **ženy**. Štatistiky hovoria, že ženská časť obyvateľstva pracuje viac v menej platených odvetviach než tá mužská časť. Ženy sú taktiež viac zapojené do tzv. opatrovateľských povinností (napr. starostlivosť o deti). Tieto povinnosti sú, samozrejme, neplatené. Dlhodobo riešenou otázkou je aj skutočnosť, že ženy za rovnakú prácu častokrát dostávajú nižšiu mzdu než muži.²⁸

3.2.4 Medzigeneračná chudoba

Často vyskytujúcim sa druhom chudoby vo vyspelých krajinách je medzigeneračná chudoba. Ide o chudobu, ktorá zasahuje minimálne dve generácie nasledujúce po sebe. Protikladom medzigeneračnej chudoby je situačná chudoba, ktorá trvá kratší čas a je

---

²⁸ Európska komisia, [online]. s. 2 - 5.

spôsobená rôznymi sociálnymi vplyvmi. Situačnú chudobu môže privolať napríklad strata blízkej osoby, zdravotné problémy, rodinné problémy a pod. Rodiny postihnuté medzigeneračnou chudobou sú zvyčajne obeťami viacerých sociálnych problémov naraz. Sú to vzájomne prepojené problémy, ako napríklad drogové či iné závislosti, prostitúcia, nezamestnanosť, kriminalita, incestné správanie, osobnostné poruchy, psychické ochorenia, poruchy správania a učenia, predčasné či nechcené počatie dieťaťa, nezodpovedný postoj k štúdiu už v detskom veku. Všeobecne môžeme povedať, že každá generácia prenáša na nasledujúcu generáciu (rodičia na deti) nasledovné:

- Finančný kapitál: poistenie, dôchodky, dedičstvo,...
- Ľudský kapitál: starostlivosť; investície do vzdelania, školení, zdravia, výživy; poznanie a zručnosti užitočné k životu; choroby, poruchy a iné zdravotné poškodenia podliehajúce dedičnosti;
- Environmentálny kapitál: kvalita prostredia životného priestoru;
  - Sociálno-kultúrny kapitál: tradície, hodnotový systém (kultúra chudoby/blahobytu);
  - Sociálno-politický kapitál: vplyv v komunite, členstvo v politických a občianskych organizáciách, kontakty na vplyvných ľudí a pod.²⁹

Slovensko zaznamenáva nárast v oblasti vzdelanosti. Najčastejšie ide o posun o jeden stupeň vzdelania vyššie. Príkladom sú matky, ktoré nemajú ukončené základné vzdelanie a ich deti, ktoré majú ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou. Avšak aj napriek tomuto úspechu vo vzdelaní, medzigeneračná chudoba vo vyspelých krajinách stále pretrváva. Príkladom je národná správa PISA z roku 2003, ktorá prináša informácie o tom, že u menej vzdelaných rodičov môžeme nájsť viac detí s nižšou gramotnosťou než u viac vzdelaných rodičov.³⁰

Dlhodobé negatívne sociálne znaky sa prejavujú hlavne v tých chudobných rodinách, ktoré nedokážu vytvoriť aspoň minimálne obstojné podmienky pre zdravý bio-psycho-sociálny vývin dieťaťa. Medzigeneračná chudoba na Slovensku sa spája hlavne s **rómskym**

---

²⁹ BODNÁROVÁ, Bernardína a kol. Medzigeneračná reprodukcia chudoby. [online]. s. 48 – 52.

³⁰ Národná správa PISA 2003 [online]. 2004, s. 34 – 38.

obyvateľstvom. Ako jeden z dôsledkov a príznakov medzigeneračnej chudoby možno spomenúť kriminalitu, ktorá je vyššia práve v rómskom prostredí.

3.2.5 *Vplyv dedičnosti a prostredia na chudobu*

Relevantnou otázkou pri skúmaní chudoby je aj to, do akej miery na ňu vplýva prostredie v ktorom človek vyrastá resp. žije a taktiež to, ako a či vôbec chudobu ovplyvňuje biologická dedičnosť. V rámci Slovenska veľká časť odborníkov vôbec neberie do úvahy aspekt dedičnosti a príčiny chudoby odvodzujú a skúmajú z hľadiska prostredia. Takýto prístup predpokladá nasledovný reťazec vzniku chudoby.

1. Chudoba postihuje daného jedinca z dôvodu nedostatku financií.
2. Financie chudobnému jedincovi chýbajú, pretože nie je zamestnaný.
3. Chudobný jedinec nie je zamestnaný, pretože nemá dostatočné vzdelanie/ kvalifikáciu a nedisponuje sociálnymi kontaktmi potrebnými na získanie zamestnania.
4. Nedostatočná kvalifikácia plynie zo skutočnosti, že v detstve nebol jedinec správne vedený ku vzdelaniu a k chápaniu vzdelania a jeho dôležitosti. Taktiež mu chýbala materiálna výbava potrebná k správne rozvoju a vzdelaniu. Domácnosť mu neposkytovala priestor a možnosti študovať (absencia pokoja, priveľa členov domácnosti, a pod.)

Tzv. **etnická/rasová chudoba** (napr. Rómovia na SVK, černosi v USA) objasňuje znevýhodnenie etnických skupín kvôli nepriaznivému prostrediu (domácnosti) v ktorom žijú, avšak zahŕňa tiež diskriminačné správanie daného prostredia a okolia. Príkladom môže byť nekvalifikovaný Róm žijúci na Slovensku, ktorý je okrem nedostatočného vzdelania znevýhodnený aj tým, že žije v oblasti s vysokou mierou nezamestnanosti a pravdepodobnosťou toho, že možný zamestnávateľ uprednostní nerómskeho obyvateľa.³¹

3.3 Chudoba na Slovensku

---

³¹ JURÍK, Jozef. Medzigeneračný prenos chudoby a blahobytu – príčiny a dôsledky. [online]. 2012.

Rok 2020 so sebou priniesol medziročné zníženie podielu obyvateľov ohrozených chudobou. Pozorujeme zlepšenie o 23 000 obyvateľov, ktorých príjem sa zvýšil nad hranicu národnej chudoby. Z pomedzi troch hlavných zložiek chudoby je na Slovensku najčastejšou zložkou **príjmová chudoba**. Hranicu rizika chudoby sa každoročne mení. Vypočítame ju podľa príjmov ľudí žijúcich na Slovensku v rôznych typoch domácností. Pre domácnosť, ktorú tvorí jednotlivec predstavuje hranica rizika príjmovej chudoby 435 €/mesiac. Oproti roku 2019 táto sa táto hodnota navýšila približne o 29 €/mesiac. Pre domácnosti s dvoma dospelými a dvoma deťmi bola táto hodnota vyššia (914 €/mesiac). Najviac ohrozenými skupinami obyvateľstva boli nezamestnaní (56,1 % osôb), viacdtné úplné rodiny s 3 a viac závislými deťmi (37,1 % osôb), neúplné rodiny (domácnosti osamelých rodičov s jedným či viacerými závislými deťmi) (33,9 % osôb). Slovenské domácnosti so závislými deťmi boli vystavené riziku chudoby takmer dvojnásobne v porovnaní s bezdetnými rodinami. V bezdetných domácnostiach je riziko chudoby výraznejšie u seniorov (od 65 rokov).

Čo sa týka podielu chudoby na Slovensku podľa regiónov, tak najhoršie výsledky boli v rokoch 2019 a 2020 namerané v Banskobystrickom regióne. Pred rokom 2019 bola príjmová chudoba dlhodobo najvýraznejšia v Prešovskom kraji. Príjmová chudoba sa líši naprieč regiónmi Slovenska.³²

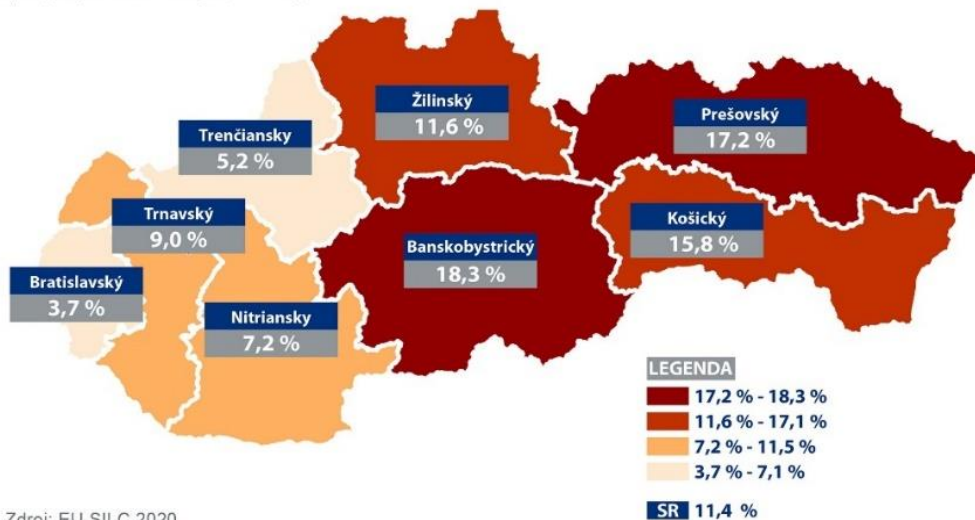
---

³² EU SILC 2020, [online]. 2021

Obrázok 4 Podiel obyvateľov ohrozených príjmovou chudobou v regiónoch SR

Podiel obyvateľov ohrozených príjmovou chudobou v regiónoch SR

(% populácie kraja, 2020)

Zdroj: EU SILC 2020

Zdroj: EU SILC 2020: Podiel obyvateľov SR ohrozených príjmovou chudobou sa znížil na 11,4 % (statistics.sk)

4 Riešenie chudoby

Tak ako sa chudoba skladá z množstva problémov (ako napríklad nezamestnanosť, nerovnomerné rozdelenie príjmov, nízke príjmy, diskriminácia, odlišná miera a mnoho iných), tak aj riešenie chudoby do veľkej miery pozostáva z riešenia týchto jednotlivých zložiek chudoby.

Univerzálnym nástrojom znižovania chudoby a sociálneho vylúčenia sú sociálne transfery. Hovoríme o opatreniach sociálnej ochrany v podobe dávok, ktoré poskytuje štát. Realita Európskej únie z roku 2018 hovorí, že vďaka sociálnym transferom sa podarilo znížiť mieru rizika chudoby v krajinách EÚ z 25,0 % na 16,8 %. Týmto spôsobom sa teda Európskej únii podarilo dostať nad hranicu chudoby 8,2 % obyvateľov.³³

Ďalšími významnými opatreniami v boji proti chudobe v rámci Slovenska sú:

- ***Snaha efektívnejšie integrovať dlhodobo nezamestnané osoby***

Ide o snahu podporiť hospodárske odvetvia či regióny spôsobilé zamestnať ľudí, ktorí sú dlhodobo nezamestnaní. Cieľom je podporiť subjekty sociálnej ekonomiky. Hovoríme o podpore hospodárskych odvetví či regiónov, ktoré sú spôsobilé zamestnať ľudí, ktorí sú dlhodobo nezamestnaní. Práve podpora sociálnej ekonomiky má veľký význam pri snahe redukovať nezamestnanosť. Štát vďaka svojim subjektom a sociálnym podnikom poskytuje pracovné pozície pre znevýhodnené a zraniteľné skupiny obyvateľstva, podporuje súdržnosť, vytvára sociálny kapitál, podporuje aktívne občianstvo a solidaritu. Programy vzdelávania, rekvalifikácie a projekty, ktoré sa usilujú finančne podporovať tvorbu pracovných miest pre dlhodobo nezamestnaných (napr. národné projekty „Cesta na trh práce“ a REŠTART) podporujú zlepšenie situácie u dlhodobo nezamestnaných.

---

³³ Eurostat [online]. December 2020

- ***Snaha zvyšovať ciele a individualizované poskytovanie verejných služieb zamestnanosti a zvyšovať účinnosť aktívnych opatrení na trhu práce***

Ide najmä o zlepšenie informovanosti uchádzačov o zamestnanie o tom, aké aktívne opatrenia na trhu práce existujú.

- ***Snaha znížiť nezamestnanosť mladých ľudí***

Podpora je zameraná hlavne na mladých ľudí, ktorí sú nezamestnaní, ukončili svoje vzdelávanie a taktiež nie sú v procese odbornej prípravy

- ***Podpora vyváženej medzi pracovným a rodinným životom***
- ***Zlepšenie prístupu ku kvalitným službám***

Výsledkami týchto snáh je napríklad lepšie financovanie sociálnych služieb, rozšírenie možností v rámci poskytovania sociálnych služieb, kladený je dôraz na monitorovanie sociálnej práce v praxi a pod. Významným krokom je taktiež schválenie Národných priorít rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020, kde je jednou z priorít „podpora prechodu prijímateľov sociálnych služieb z inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť“. Podstatou tejto priority je presun služieb na komunitnú úroveň a z toho vyplývajúca podpora nezávislého života. Ďalšou z oblastí je úprava systému dlhodobej starostlivosti na základe súčasného trendu starnutia populácie. Ide o snahu skvalitniť a zlepšiť prístup k zdravotnej a sociálnej starostlivosti. Cieľom je tiež vytvoriť vhodnú legislatívu v rámci snahy riešiť celkovú zdravotnú, sociálnu a opatrovateľskú starostlivosť.³⁴ Zmenou týkajúcou sa týchto služieb je zavedenie „dávky v odkázanosti“. Takáto dávka má byť obdržaná človekom, ktorý je odkázaný na pomoc inej osoby.

Spomenieme taktiež skupinu ľudí bez domova. V tomto smere sú realizované snahy systémovo riešiť problém bezdomovectva a taktiež zabezpečiť preventívne opatrenia v snahe zabrániť strate strechy nad hlavou. Slovensko sa v tomto smere inšpiruje systémom fungujúcim v iných krajinách. Ide o rozvoj nájomného bývania v neziskovom sektore. Vďaka tomu bol na

---

³⁴ Programové vyhlásenie vlády 2021 -2024. [online]. s. 33- 41.

Slovensku zavedený tzv. sociálny podnik bývania³⁵, ktorého cieľom je poskytovať sociálne znevýhodneným osobám nájomné bývanie, ktoré je pre tieto osoby cenovo dostupné.

• ***Podpora integrácie marginalizovaných rómskych komunít***

Cieľom je, vo vzťahu k Rómskym občanom, presadiť politiku sociálneho začleňovania, a to v štyroch hlavných oblastiach: prístup ku vzdelaniu, zamestnanosť, zdravotná starostlivosť a bývanie. Obsiahnuté sú taktiež témy ako rovnosť príležitostí, boj s chudobou či snaha zabrániť diskriminácii. Ďalšie tri ciele sú: snaha zlepšiť sociálno-ekonomické postavenie prostredníctvom rozmnoženia možností zamestnať sa, rozvoj ľudského kapitálu vďaka kvalitnejšiemu vzdelávaniu a zdravotnej starostlivosti a rozvoj komunity prostredníctvom zvýšenia participácie rómskeho obyvateľstva na spoločenských a občianskych aktivitách. Tieto ciele sú realizované pomocou asistenčných služieb zameraných na zlepšenie situácie Rómov v oblasti zamestnanosti napríklad za pomoci pastorácie alebo mentoringu, intenzívnej terénnej sociálnej práce a budovania komunitných centier.

• ***Snaha zvýšiť adresnosť v systéme sociálnych transferov***

Treba povedať, že sociálne transfery na Slovensku síce pomáhajú znížiť príjmovú chudobu, napriek tomu je mnoho ľudí vo veľkej miere stále ohrozené chudobou. Tým chceme poukázať na to, že sociálne transfery, odvody a dane môžu pôsobiť negatívne na zamestnanosť. Človeka môžu privádzať k zotrvávaniu v stave závislosti na sociálnych transferoch. Taktiež môžu oslabiť motiváciu zabezpečiť si iné zdroje príjmu.

Prostriedkom na riešenie tohto problému je od roku 2014 osobitný príspevok, ktorý je poskytovaný za účelom prijať nízko platené zamestnanie a motivovať ľudí k udržaniu si menej plateného pracovného miesta.

• ***Snaha eliminovať potravinovú a materiálnu depriváciu***³⁶

---

³⁵ Výklad zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch s vybranými metodickými usmerneniami vrátane konkrétnych príkladov [online]. s. 13- 15.

³⁶ MPSVR SR. Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe (aktualizácia). [online]. s. 40.

4.1 Slovenský sociálny systém

Slovenský sociálny systém obsahuje viacero foriem sociálneho zabezpečenia. Niet pochýb o tom, že cieľom sociálneho systému je snaha zlepšiť kvalitu života občanov a poskytovať im sociálnu ochranu prostredníctvom rôznych foriem sociálneho zabezpečenia. Táto snaha priamo súvisí s bojom proti chudobe a taktiež so snahou predchádzať chudobe. Na koľko je však slovenský sociálny systém v skutočnosti efektívny? Aj slovenský sociálny systém je, žiaľ, dlhodobo sprevádzaný viacerými problémami. Jedným z hlavných problémov je nadmerná úloha a zásahy štátu (vlády) do ekonomiky a spoločnosti. Taktiež môžeme skonštatovať, že slovenský sociálny systém je veľmi zložitý (tvorí ho viac ako 70 druhov sociálnych dávok). Stále však existujú občania, ktorým štát nie je schopný poskytnúť potrebnú pomoc kvôli svojej **nízkej flexibilitate**. Ďalším problémom, ktorý plynie z nadmernej úlohy štátu je to, že občania sa až príliš spoliehajú na štát. Negatívnym dôsledkom tohto problému je to, že boli nahradené a vytlačené disponibilné súkromné zdroje, individuálna zodpovednosť človeka za svoje sociálne zabezpečenie a taktiež pomoc v rodinách, či iné formy dobrovoľnej solidarity. Ľudia sú do značnej miery **závislí od štátu** a tým pádom je štát náročný na finančné zdroje, ktoré získava od svojich občanov. Závislosť obyvateľstva od štátu možno pozorovať napríklad v starobnom dôchodkovom systéme, kde je takáto závislosť veľmi výrazná.³⁷

Jednou z hlavných profesií, ktoré sa snažia riešiť problém chudoby je sociálna práca. Tá plní dôležité úlohy, ako napríklad: hľadá zamestnanie ľuďom bez práce, pomáha s riešením problémov plynúcich z hmotnej núdze človeka. Pravdou je, že pracovný trh má na zamestnancov určité požiadavky, akou je napríklad kvalifikácia. Za jednu z prekážok sociálnej práce pri riešení chudoby môžeme považovať to, že na vzdelanie človeka sociálna práca nemá dosah. Problém nízkej kvalifikácie je skôr výzvou pre školstvo. Treba však povedať, že školstvo v tomto smere taktiež nedokáže ovplyvniť určité rozhodnutia ľudí. Nízka kvalifikácia je preto u mnohých ľudí stále prítomná. Nástrojom sociálnej politiky je v prvom rade **pomoc v hmotnej núdzi**. Žiaľ, to je len hasenie požiaru a nie riešenie podstaty problému. Treba povedať, že pri

---

³⁷ GONDA, P. a ĎURANA, M a MLÝNEK, R. Sociálny systém – reformná vláda. [online].

riešení chudoby je veľmi dôležité nezabúdať na jej dedičný aspekt, pretože ak by sme sa ju snažili vyriešiť len zlepšením prostredia, výsledky by boli pravdepodobne neúspešné.

Na Slovensku sa bojuje proti chudobe aj prostredníctvom **komunitných centier**, ktoré sa usilujú o poskytnutie vzdelania rómskym komunitám. Prax však svedčí o malých úspechoch. Údaje z roku 2010 hovoria, že aj napriek najlepším technikám sa podarí z chudoby vyslobodiť iba každého desiateho človeka, ktorý sa však dostane väčšinou do nižšej strednej vrstvy. V tejto vrstve je stále prítomné riziko spadnúť opäť do chudoby. Z rôznych výskumov teda vyplýva, že väčšina obyvateľstva postihnutá medzigeneračnou chudobou sa z nej nevie vymaniť. Dovolíme si tvrdiť, že boj proti chudobe je veľmi náročný. Existujú však výnimky. Aj vďaka nim sa peniaze a projekty vynaložené na prácu s týmito ľuďmi nepovažujú za zbytočné.

5 Princíp subsidiarity

Príčin chudoby vo vyspelých štátoch sme spomenuli niekoľko. Žiadnu z týchto príčin nemožno bagatelizovať, no príčinou, ktorú považujeme za najmarkantnejšiu, je **nedostatok solidarity** medzi ľuďmi. Ak je spoločnosť presvedčená o nezávislosti ekonomiky, ktorá na seba nepotrebuje nechať pôsobiť morálne vplyvy, sme svedkami toho, že človek začína ekonomiku používať ako ničivý nástroj. Ak má byť rozvoj v ekonomickej, sociálnej či politickej oblasti nášho spoločenstva skutočne humánný, musíme vytvoriť podmienky pre rozvoj nezištnosti medzi ľuďmi. V prípade, že trh necháme fungovať len na základe ekvivalencie hodnôt vymieňaného tovaru, nemôže vzniknúť taká podoba sociálnej súdržnosti, ktorá je potrebná, aby trh mohol správne a efektívne fungovať. Nevyhnutnými atribútmi pre fungovanie trhu teda sú solidarita a vzájomná dôvera. Strata dôvery medzi ľuďmi, pretavená aj do ekonomickej sféry života je veľmi vážnou a kľúčovou stratou. Pápež Pavol VI. v encyklike *Populorum progressio* píše, že ak by sa skutočne žila spravodlivosť, ekonomika by z toho veľmi profitovala. Tvrdí, že v prvom rade by úžitok z úspechu chudobných krajín mali práve bohaté krajiny. Zároveň však hovorí, že to nemôže byť náprava, ktorá je dosiahnutá len pomocou poskytovanej pomoci. Chudobných nemôžeme vnímať len ako príťaž, ale práve ako zdroj. Ekonomická činnosť sa nemôže spoliehať iba na princípy trhu, pretože tie nedokážu komplexne riešiť sociálne problémy, akým je aj chudoba. Pozornosť treba upriamiť na **spoločné dobro**, o ktoré sa treba snažiť. Toto je dôležitá úloha najmä (nie len) pre politickú moc. Veľké problémy spôsobuje práve oddeľovanie ekonomiky, ktorá má vytvárať bohatstvo, od politiky, ktorej úlohou je spravodlivé prerozdeľovanie tohto bohatstva. Ekonomická činnosť teda nie je antisociálna, eticky neutrálna či nehumánná. Treba si tiež uvedomiť, že ekonomické rozhodnutia so sebou prinášajú rôzne dôsledky morálnej povahy. To znamená, že zodpovednosť za tieto následky nesie človek, jeho svedomie a rozhodovanie.

Hlavným predmetom tejto časti našej práce je **solidarita** či **bratská vzájomnosť**. Solidarita znamená predovšetkým cítiť, že všetci sú zodpovední za všetkých.³⁸ Preto

---

³⁸ Porov. JÁN PAVOL II: Encyklika *Sollicitudo rei socialis*, 38: l. c., 565-566

zodpovednosť neprináleží iba štátu. Predpokladom pre solidaritu a spravodlivosť je **nezištnosť**. Môžeme povedať, že ide o hlbokú formu ekonomickej demokracie.

V tomto kontexte treba spomenúť potrebu procesu civilizácie ekonomiky. Cieľom tohto procesu je vytvoriť na trhu podmienky pre slobodné pôsobenie podnikov, ktoré sa zameriavajú na inštitucionálne rôzne ciele. Na trhu pôsobia najmä rôzne verejné podniky a súkromné podniky, ktoré sa sústreďia na zisk. Popri nich však treba nechať priestor aj pre organizácie zamerané na podporu vzájomnej pomoci a riešenia sociálnych problémov. Ide o podporu ekonomických iniciatív, ktoré (aj keď neodmietajú zisk) prekračujú logiku zisku a jeho dosiahnutie pomocou výmeny za rôzne ekvivalentné hodnoty.

Aj napriek tomu, že nie je žiadúce, aby štát zohrával jedinú úlohu v zabezpečovaní spoločenského poriadku, je veľmi potrebná redistribúcia z jeho strany. V súčasnom globálnom svete je skutočne dôležité obnoviť medzi ľuďmi túžbu konať nezištné. Nejde tu teda o logiku výmeny – dávať, aby sme získali či dávať z povinnosti. Pre dosiahnutie takého druhu spoločnosti, ktorého hodnoty budú skutočne založené na princípoch solidarity, je prítomnosť iba trhu a štátu nežiadúca.

Ďalším súvisiacim bodom je potreba **sociálnej zodpovednosti podniku**. S tým je spojená narastajúca mobilita podnikov. Podnikatelia stále menej a menej závisia od jedného územia. Takéto premiestňovanie podnikateľskej činnosti so sebou prináša riziko slabého záujmu voči svojim zamestnancom, dodávateľom, spotrebiteľom či životnému prostrediu. Ján Pavol II. vyzýval k uvedomeniu si toho, že investovanie nemá len ekonomický rozmer ale taktiež aj morálny.³⁹ A pápež Pavol VI. upriamoval pozornosť na negatívne následky pre domácu krajinu kvôli presunu kapitálu do zahraničia čisto z dôvodu vlastného zisku. Treba si klásť otázku, aké dôsledky môže mať to, že kapitál nebude využitý tam, odkiaľ pochádza. Treba sa snažiť o elimináciu špekulatívneho využitia finančných zdrojov, hľadaniu iba krátkodobého zisku. Namiesto toho sa treba usilovať o to, aby podniky boli dlhodobo udržateľné, efektívne slúžili ekonomike a prispievali k rozvoju ekonomiky v krajinách, ktoré to potrebujú najviac.

Ďalšou dôležitou myšlienkou je **mnohostrannosť podnikavosti**. Treba si uvedomiť, že podnikavosť má najskôr ľudský a až potom profesionálny význam.⁴⁰ To treba chápať ako

---

³⁹ Porov. encyklika *Contesimus annus*, 36: l. c., 838 - 840

⁴⁰ Porov. JÁN PAVOL II., encyklika *Contesimus annus*, 32: l.c.,832 – 833, PAVOL VI., encyklika *Populorum progressio*, 25: l.c., 269 – 270.

univerzálnu skutočnosť, ktorá je prítomná v mnohých pracovných činnostiach človeka. Ján Pavol II prišiel s myšlienkou, že každý človek by mal mať možnosť prispieť svojou pracovnou činnosťou, takým spôsobom, aby si uvedomoval, že pracuje na svojom. Pavol VI zasa tvrdil, že „každý kto pracuje tvorí niečo nové.“ Tým chceme povedať, že zásahy zo strany spoločnosti majú byť iba podporným elementom. Nie z dôvodu nedostatku súcitu, ale práve naopak. Ak spoločnosť (napr. štát) vezme jednotlivcovi to, čo dokáže vykonať vlastnými silami, povedie to k poškodeniu správneho usporiadania spoločnosti. Ak teda chceme doceliť skutočný rozvoj spoločnosti a efektívne pomôcť ľuďom v núdzi alebo chudobným ekonomikám, treba začať pomáhať subsidiárnym, teda výpomocným spôsobom.

Argument, že vyššia a väčšia spoločnosť môže niektoré činnosti vykonať lepšie, kvalitnejšie či možno rýchlejšie, môže byť síce v mnohých prípadoch pravdivý, avšak nepostačujúci. Tento argument nezaručuje, že aktivita takejto vyššej spoločnosti prinesie skutočne dlhodobé riešenie či efektívnu pomoc núdnym a ekonomike. Mama určite urobí domácu úlohu dieťaťa lepšie ako samotné dieťa, avšak to nie je cieľom. Múdra mama túto úlohu nechá urobiť dieťa, aj keď by ju určite vedela urobiť rýchlejšie a lepšie. Ak to je potrebné, mama dieťaťu s úlohou pomôže všemožnými spôsobmi, ale nechá dieťa, aby na svojej úlohe pracovalo a tak nadobúdalo nové vedomosti, zručnosti a skúsenosti. Ak by mama spravila úlohu namiesto dieťaťa, efekt by bol jednorazový – kvalitne urobená domáca úloha. Úloha je síce splnená a dieťa je určite spokojné, pretože mama mu s úlohou pomohla. Bola však takáto pomoc mamy naozaj žiadúca?

Tak je to aj v štáte. Štát vie sociálne problémy častokrát riešiť efektívnejšie než dobrovoľníci, ale napriek tomu nie je žiadúce, aby štát nahrádzal činnosť jednotlivcov či nižších organizácií. Pokiaľ sa všetko deleguje na vyššiu moc, ľudia sú oberaní o vlastnú iniciatívu a stávajú sa nesamostatnými. Preto je pre štát, rôzne organizácie, ale taktiež aj pre človeka, obrovskou výzvou dokázať v relevantných situáciách prenechať prácu na druhých, aj keď by to štát, organizácia či dokonca ja sám vedel spraviť kvalitnejšie. Každý človek, rodina sú niečím originálnym, a túto svoju originalitu môžu ponúknuť spoločnosti. Na to, aby sa takýto proces stal reálnym, je potrebné uplatniť princíp subsidiarity, ktorý taktiež eliminuje mnoho nežiadúcich javov, ako napríklad byrokraciu, podporné systémy, koncentráciu moci, prehnajú prítomnosť štátu, vysoké náklady štátu na realizáciu sociálnych zásahov, atď. Treba povedať, že princíp subsidiarity môže fungovať iba v stabilnej spoločnosti a v čase mieru, pretože kríza

či vojna si vyžadujú okamžité reakcie a rozhodnutia, a tie vie zabezpečiť najefektívnejšie centralizovaná vláda. To je však špecifická situácia. Vo všeobecnosti, ak sú rozhodnutia príliš centralizované, efekt je nedostatočný, pretože tí, ktorí rozhodujú často nemusia vedieť, čo v skutočnosti prospieva spoločnosti. Populisti sa rozhodujú podľa toho, čo je prospešné pre nich.

Princíp subsidiarity je taktiež istou formou výchovy k zodpovednosti. Človek sa učí vziať život do svojich vlastných rúk. Tu sa dostávame k ďalšiemu bodu, ktorý treba spomenúť pri téme chudoba. Ide o príčiny chudoby krajiny, ktoré treba rozdeliť na vonkajšie a vnútorné. Pri **vonkajších príčinách chudoby** hovoríme napríklad o vylúčení, diskriminácii, prístupe na trh, infraštruktúre, zdravotníctve, vymožitelnosti práva, atď. Na týchto potrebuje pracovať spoločnosť, štát, podnikateľský sektor, neziskové organizácie a pod. Druhou skupinou sú **vnútorné príčiny chudoby**. Tie sa týkajú jednotlivca, jeho vzdelania, morálky, kultúry a pod. Pre odstránenie chudoby je teda dôležité, aby človek vzal svoj život do vlastných rúk a dbal na svoje vzdelanie, pracovné návyky či disciplínu. Treba povedať, že pre skutočné zlepšenie životnej úrovne nestačí pracovať len na vnútorných, alebo len na vonkajších nedostatkoch krajiny. Úsilie musí ísť ruka v ruku, pretože jedna skupina závisí od druhej. Predstavme si krajinu, v ktorej je vojna. Ak krajinu sužujú nepokoje, napríklad v podobe vojenských útokov, aj vzdelaný človek (vnútorný aspekt) môže byť vystavený chudobe z rôznych vonkajších príčin. Takto to funguje aj naopak. Štát či nejaká vyššia organizácia zbytočne vytvorí skvelé podmienky pre rozvoj ekonomiky, keď je obyvateľstvo nedostatočne vzdelané. Takýmto spôsobom jednotlivé príčiny chudoby na seba v praxi narážajú a preto treba problém chudoby chápať a riešiť komplexne na viacerých úrovniach. Veľkým omylom populistických politik je to, že všetko sústreďujú len na vonkajšiu stránku problému. Napríklad ponúkajú dávky, ktoré však chudobu neodstraňujú, ale práve naopak, ešte viac ju prehlbujú. Príkladom toho je aj slovenský sociálny systém, prostredníctvom ktorého sú dávky rozdeľované paušálne. To znamená, že ak starobný dôchodok zdvihnú napríklad o 3% tak dôchodcovi s 300 € ho zdvihnú o 9 €, pričom dôchodcovi s 3000 € ho zdvihnú o 90 €. Dôsledkom takéhoto paušálneho zvýšenia je prehĺbenie rozdielov medzi obyvateľmi.

V tomto kontexte treba určite dbať na efektívnejšie **prerozdeľovanie** v štáte. Chceme pripomenúť, že prerozdeľovanie je zmyslom daňovej politiky. Znamená to, že ten, kto má viac prispieva na toho, kto má menej. Spravodlivé nie sú rovnaké dávky pre každého, pretože nie každý človek sa nachádza v rovnakej situácii. Spravodlivé a potrebné je vyrovnáť príležitosti.

Aby sa spoločnosť dopracovala k spravodlivosti, je dôležité vedieť správne alokovať finančnú pomoc. Faktom je, že pri prerozdeľovaní finančných prostriedkov štátom sa značná časť týchto prostriedkov zbytočne stráca. Peniaze sa strácajú pri výbere daní, pri distribúcii daní a taktiež veľká časť z nich ide na financovanie obrovského byrokratického aparátu, ktorý celý tento proces riadi. Finančnú pomoc preto treba posúvať čo **najadresnejšie** a na čo **najnižšej úrovni**. Napríklad pomoc poskytnutá prostredníctvom charity je v tomto smere oveľa efektívnejšia a vhodnejšia. Problém na Slovensku je ten, že štát poskytuje paušálne sociálne dávky napríklad 3 miliónom obyvateľov, ktorí to prakticky nepotrebujú, na úkor dostatočnej pomoci napríklad 1000 ľuďom, ktorí to reálne potrebujú. My však potrebujeme pomáhať tým najbiednejším a nie paušálne všetkým. Ďalším nedostatkom toho, že celý tento systém je koncentrovaný do rúk štátu, je to, že štát sa snaží prostredníctvom sociálnej politiky získať voličov. Pre takéto politické strany je výhodnejšie paušálne zdvihnúť napríklad sociálne dávky, než adresne pomôcť tým v najväčšej núdzi.

Ani štát ani trh nemôžu vyriešiť sociálne problémy, resp. chudobu, avšak môžu a očakáva sa, že budú **nápomocné** pri riešení sociálnych problémov. Rozhodujúcim činiteľom je však v tomto procese človek a jeho morálka. Ak človek vníma dane len ako nutnú povinnosť, ktorú musí splniť, nerozumie jej a prirodzene sa ju snaží všemožne obísť. Dôsledkom toho je neskôr zlé fungovanie štátu. Ak však človek bude daň vnímať správne, a teda ako prejav solidarity, začne dobrovoľne uskutočňovať tento čin, pretože vie, čo sa z týchto peňazí bude financovať. Čo sa týka trhu, možno povedať, že trh je veľmi efektívny nástroj. V kontexte princípu subsidiarity si však treba položiť otázku, či jediným zmyslom trhu je zisk, alebo má aj iné rozmery. Každá investícia má predsa aj morálny podtón. Predstavme si investora, ktorý investuje do nového chemického priemyslu v nejakom regióne. Do daného regiónu síce takáto investícia prinesie prácu, ale spolu s prácou prinesie aj nežiadúce dôsledky v podobe znečisťovania prostredia prostredníctvom tohto priemyslu.

6 Výsledky práce a diskusia

Je známe, že Slovensko je krajinou, v ktorej žije vysoké percento rómskeho obyvateľstva. K tomu treba dodať, že vysoký počet občanov spomedzi rómskeho obyvateľstva môžeme zaradiť medzi sociálne znevýhodnených obyvateľov postihnutých chudobou.

Skupín obyvateľstva, ktoré žijú pod hranicou chudoby alebo sú chudobou ohrozené, je na Slovensku a taktiež a aj v ostatných vyspelých krajinách niekoľko.

Z týchto skupín sme si vybrali skupinu príslušníkov menšinových etnických skupín, a to z dôvodu jej vysokého zastúpenia v rámci Slovenskej republiky. Na základe jedného z komunitných centier na Slovensku, ktoré je zamerané na poskytovanie sociálnej pomoci marginalizovanej skupine rómskych občanov, sme sa rozhodli identifikovať určité konkrétne charakteristiky týkajúce sa problematiky chudoby a sociálneho vylúčenia. V praktickej časti našej práce by sme taktiež radi poukázali na dôležitosť princípu subsidiarity, jeho hlavné znaky a jeho prepojenie s problémom chudoby na Slovensku či tiež v rámci celého sveta.

Chudoba na Slovensku je v praxi riešená z veľkej časti prostredníctvom komunitných centier, ktoré sa usilujú poskytovať komplexnú službu miestnej komunite, ktorá je z nejakých dôvodov sociálne znevýhodnená. Sociálne znevýhodnení jednotlivci alebo rodiny sú často postihnutí chudobou a sú odkázaní na pomoc iných. Chudoba pramení z najrôznejších príčin, ktoré sa častokrát nemusia javiť ako niečo, čo má na prvý pohľad súvis s chudobou. Komunitné centrá sa preto venujú širokému spektru sociálnych otázok a povinností jednotlivca. Komunitné centrá riešia úlohy a poskytujú pomoc podľa aktuálnej potreby a podľa problémov miestnych obyvateľov. Ich hlavnou úlohou je sprístupnenie sociálnych služieb pre znevýhodnené skupiny ľudí. Okrem svojich primárnych úloh pomáhajú miestnym tráviť čas zmysluplne, uplatniť sa na trhu práce, eliminovať najrôznejšie patologické javy v danej komunite, aktívne podporovať či zabezpečovať vzdelávanie.⁴¹ Kľúčovou informáciou je, že služba a podpora každého komunitného centra by mala život človeka smerovať k samostatnosti, svojbytnosti a integrácii. V tomto definovaní služieb komunitných centier môžeme identifikovať princíp subsidiarity, ktorý sa snaží zapojiť každého človeka do spoločenského diania a procesu práce. Princíp

---

⁴¹ Korpesio, Cyril. Komunitné centrá na Slovensku. Odborný časopis Sociální služby, [online]. 2012

subsidiarity sa v rámci práce komunitných centier na Slovensku prejavuje aj prostredníctvom **výchovy k zodpovednosti** a snahy priviesť sociálne znevýhodnených jednotlivcov k tomu, aby zobrali svoj život do vlastných rúk a taktiež v nich posilniť iniciatívneho ducha. Princíp subsidiarity rovnako intenzívne dbá na **adresnosť** poskytovania pomoci, pretože je zrejmé, že potreby núdznych pozná a dokáže uspokojiť oveľa lepšie ten, kto sa s nimi stretáva a je s nimi v bližšom kontakte. Nakoľko sa komunitné centrá nachádzajú v bezprostrednej blízkosti danej komunity ľudí, sociálni pracovníci, ktorí im poskytujú pomoc, dokážu s daným človekom nadviazať kontakt. Terénni pracovníci dokážu na základe svojej reálnej skúsenosti v komunite identifikovať a špecifikovať problémy týchto ľudí na konkrétnejšej úrovni. Vďaka tomu vedia oveľa lepšie zvoliť správny spôsob riešenia ich problémov. Na obdobie rokov 2015-2020 bola na Slovensku v rámci Národných priorít rozvoja sociálnych služieb ako jedna z národných priorít ustanovená „podpora prechodu prijímateľov sociálnych služieb z inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť“.⁴² Na základe princípu subsidiarity má byť sociálna politika realizovaná **decentralizovane**, pričom štát a jeho zásahy majú byť poslednou možnosťou. Komunitné centrá na Slovensku spĺňajú aj tento atribút, nakoľko sú v súčasnosti prevádzkované organizáciami neziskového (tretieho) sektora, ako sú napríklad cirkevné organizácie. O niečo menej sú komunitné centrá prevádzkované aj niektorými miestnymi samosprávami.

Komunitné centrum v Nitrianskom okrese, ktoré sme navštívili, nám taktiež priblížilo miestnu situáciu spojenú s chudobou, konkrétne problémy, s ktorými sa denne stretávajú a ktoré priamo či nepriamo implikujú chudobu.

V prvom rade treba povedať, že najdôležitejšou príčinou chudoby u marginalizovanej skupiny rómskeho obyvateľstva je **nezamestnanosť**. Pomoc komunitného centra spočíva v snahe eliminovať chudobu u svojich klientov prostredníctvom pomoci pri vyhľadávaní práce (napríklad cez internet). Väčšina z týchto občanov žijúcich v osade je negramotná a aj z tohto dôvodu si prácu nedokážu nájsť samostatne. Sociálny pracovník taktiež môže pomôcť s vytvorením životopisu danej osoby, respektíve aj s jeho distribúciou a ostatnými

---

⁴² MPSVR SR. Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe (aktualizácia). [online]. 2020, s. 40.

administratívnymi náležitosťami potrebnými na získanie zamestnania pre sociálne znevýhodneného človeka. Jedným z dôvodov nezamestnanosti je však aj istá neschopnosť, slabá vôľa či nedostatočná motivácia zotrvať v zamestnaní. Sociálny pracovník ako dôvod uvádza stratu pracovných návykov, resp. to, že ich nikdy nenadobudli.

Medzi Rómami sa po páde komunizmu vyskytla vysoká nezamestnanosť. Mnohí z nich, ktorí si prácu nenašli, stratili spomínané pracovné návyky. Tu sa dostávame k pojmu **medzigeneračná chudoba**. Medzi rómskou populáciou je rozšírený do veľkej miery práve tento druh chudoby. V súčasnosti sa v rómskych osadách mnoho detí rodí rodičom, ktorí pracovné návyky nemajú a preto je zrejmé, že svojmu dieťaťu tieto návyky ani nemôžu odovzdať. Z toho plynú taktiež problémy so školskou dochádzkou u detí z rómskych komunít. Mnoho rodičov nedohliada na systémové vzdelávanie svojich detí. Z tohto dôvodu sa v dieťati nevypestuje zdravý pracovný návyk a správny prístup k povinnostiam. Druhým problémom je to, že podmienky, v ktorých dieťa žijúce v rómskej osade vyrastá, častokrát nie sú vhodné na to, aby sa mohlo vzdelávať.

V komunitnom centre, ktoré sme navštívili, je však zriadený prvý ročník základnej školy a taktiež škôlka, ktorú majú na starosti rehoľné sestry. Po ich zriadení stúplo percento detí navštevujúce školu a škôlku. Dôvodom je blízkosť tejto školy a škôlky k obydliam rómskych rodín (nachádzajú sa priamo v osade). Ďalším dôvodom toho, prečo niektoré deti školu navštevujú, je strach rodičov z obžaloby a následné uväznenie práve z dôvodu ohrozovania mravnej výchovy. Žiaľ, výnimkou nie je ani to, že niektorí rodičia sú skutočne vzatí do väzby alebo sú im deti odobraté.

Ďalšou z príčin ich nezamestnanosti je **nízka kvalifikácia**. Pracovný trh má na zamestnancov isté požiadavky. Jednou z nich je aj dostatočná kvalifikácia zamestnanca. Preto sa niekedy stáva, že po negatívnej skúsenosti s nekvalifikovaným zamestnancom, zamestnávateľ takéhoto pracovníka zo zamestnania prepustí, resp. s ním pracovný vzťah vôbec nenadviaže.

Podľa slov sociálnych pracovníkov je kameňom úrazu taktiež **nedostatočná motivácia** pracovať. Táto skupina ľudí žije síce pod hranicou chudoby, avšak údajne netrpí hladom vďaka spôsobu, akým táto komunita žije. Dalo by sa povedať, že jedlo je spoločné, keďže v tejto komunite ľudí sa nestane, že ak niekto jedlo má, nerozdelí sa. Práve naopak, v prípade potreby sa s jedlom dokážu vždy rozdeliť.

Ďalším podstatným faktom pre pochopenie ich spôsobu života je to, aké finančné zdroje majú k dispozícii, ako sa k nim vedia dostať, ako s nimi hospodária a pod. Hlavným zdrojom príjmu v týchto rodinách sú **sociálne dávky**. Môžeme povedať, že využívajú celé spektrum týchto dávok. Rómske rodiny sú zvyčajne mnohopočetné a vďaka tomu rodina dokáže získať väčšie množstvo sociálnych dávok. Vďaka nim dokážu prežiť. Dávky na Slovensku nie sú vysoké a preto je samozrejmé, že z obdržaných financií rodiny nedokážu ušetriť. Veľmi často si medzi sebou požičiavajú. Niektorí z nich peniaze minú na drogy či na hazardné hry. Schopnosť hospodáriť s peniazmi je teda v rómskych osadách na bode mrazu. K tomuto stavu určite prispieva aj to, akým spôsobom väčšina rómskych občanov vníma čas. Žijú v prítomnosti a nezaoberajú sa budúcnosťou. Mnohí z nich nepočítajú roky či dni, ktoré uplynuli, a väčšinou ani peniaze, ktoré minuli. Žiť prítomnosť je v niektorých životných situáciách veľkým pozitívom, avšak pri hospodárení s rodinným rozpočtom sa vyžaduje určitá schopnosť plánovať a predvídať. V mnohých rómskych rodinách teda chýba motivácia spojená s víziou lepšej budúcnosti. Ako sme už spomenuli, ich hlavnou motiváciou je motivácia, ktorá pochádza odzadu. To môžeme priblížiť na jednoduchom príklade. Predstavme si človeka, ktorý beží cez les. Pre tohto človeka existujú dva druhy príčin, kvôli ktorým sa ponáhľa. Môže bežať, pretože vie, že na konci lesa nájde chutné jedlo, na ktoré sa teší alebo beží, pretože ho naháňa medveď. Väčšina sociálne znevýhodnených Rómov beží, „pretože ich naháňa medveď“. Takáto motivácia však nie je dostatočná na to, aby človek zotrval vo svojom zamestnaní. Kľúčovým problémom je, že keďže pracovať nemusia, tak nepracujú. „Medveď ich nenaháňa, a preto nebežia“. Samozrejme, nemáme na mysli každého rómskeho občana. Mnohí z nich majú prácu, sú integrovaní a nežijú pod hranicou chudoby. Tá časť rómskej populácie, ktorá nepracuje a je ohrozená chudobou, resp. žije pod hranicou chudoby, nedokáže vystúpiť z tohto začarovaného kruhu kvôli spomínaným príčinám. Komunitné centrá na Slovensku majú snahu integrovať rómske komunity a pomôcť im vymaniť sa zo začarovaného kruhu chudoby. Túto pomoc uskutočňujú prostredníctvom výchovy a zmeny mentality, a to v tých oblastiach myslenia a správania, ktoré týchto ľudí privádzajú do chudoby a problémov. Takýto proces však vôbec nie je jednoduchý a je veľmi pomalý. Úspechy častokrát nie sú na prvý pohľad viditeľné a dostavia sa až po rokoch. V tomto procese zohráva dôležitú úlohu takisto **štát** a jeho sociálna politika. Sociálny systém na Slovensku je v súčasnosti nastavený tak, že hasí požiar, ale problém chudoby v skutočnosti nerieši. Minimálne nerieši problém chudoby v sociálne vylúčených rómskych

komunitách, ktoré tvoria vysoké percento chudobných na Slovensku. Štát týmto ľuďom poskytuje sociálne dávky, z ktorých títo ľudia žijú. Zložitosť a kontroverznosť tejto problematiky spočíva v tom, že na jednej strane sa od štátu očakáva pomoc ľuďom v hmotnej núdzi, ale na druhej strane, ak sa na situáciu pozrieme naozaj triezvo, zistíme, že poskytované dávky týchto ľudí iba pevnejšie fixujú v spôsobe života, ktorý vedú a ktorým si zabezpečujú chudobu (absencia pracovných návykov, nezamestnanosť, obchádzanie systému, trestné činy, užívanie drog a pod.). Treba povedať, že na skutočné odstránenie chudoby nie je potrebné ľuďom iba „dať ryby“, ale je potrebné „naučiť ich ryby loviť“. Jedine tak sa nám podarí problém chudoby skutočne vyriešiť. Sociálne dávky, ktoré štát ľuďom v núdzi poskytuje, majú slúžiť na pomoc vymaniť sa z chudoby. V prípade rómskych komunít na Slovensku sa tento najhlavnejší aspekt sociálnych dávok stráca, preto možno povedať, že dlhodobé poskytovanie sociálnych dávok rómskej komunite žijúcej v chudobe nie je efektívne. Taktiež konštatujeme, že takýto systém nie je v súlade s princípom subsidiarity, pretože ľuďom je poskytovaná pomoc bez vyžadovania určitej protihodnoty v podobe práce či nejakej aktivity. A tiež preto, že centrálna vláda by mala byť až poslednou inštanciou. Ďalšou markantnou príčinou chudoby na Slovensku je teda zlý sociálny systém. Sociálni pracovníci komunitného centra, ktoré sme navštívili, sa zhodujú na potrebe reformovať systém sociálnych dávok a stratégiu sociálnej politiky na Slovensku. Jedným z návrhov ľudí z praxe je vytvoriť systém, ktorý by odpovedal na potreby rómskej komunity.

Obrázok 5 Rómska komunita ohrozená chudobou

Zdroj: Autor

6.1 Návrh riešenia chudoby v rómskych komunitách na Slovensku

Podľa tvrdení sociálneho pracovníka, ktorý je s týmito ľuďmi dennodenne v kontakte, by efektívnym riešením mohlo byť vytvorenie systému, ktorý neposkytuje sociálne dávky dlhodobo bez protihodnoty človeka v hmotnej núdzi. Ak je človek zdravotne spôsobilý pracovať, treba aby sa na pracovný trh vrátil čo najskôr. Mentalita a strata pracovných návykov v rómskych komunitách si vyžaduje, aby títo ľudia pracovné návyky znova nadobudli. Realita ukazuje, že tie môžu nadobudnúť jedine v prípade, že ich finančná situácia donúti pracovať. Preto by potenciálne mohol fungovať **system odmeňovania**, respektíve systém, ktorý by finančnú pomoc rómskym obyvateľom, ktorí sú schopní pracovať, poskytoval len po určitú

obdobie (napríklad 3 mesiace) a potom by daný človek (s pomocou komunitného centra) musel ísť pracovať. Ak by sa človek (aj napriek možnosti výberu medzi niekoľkými pracovnými miestami, ktoré mu sú ponúkané) rozhodol nepracovať, sociálne dávky by boli pozastavené. Samozrejme, uvedomujeme si mnohé úskalia a prekážky takéhoto riešenia, ako napríklad to, že systém demokracie by sa mohol voči takémuto návrhu vyhradiť, pretože by ho mohol považovať za obmedzovanie slobody či diskrimináciu. Pri riešení takého problému, akým je chudoba, treba pristupovať ku každej skupine chudobných zvlášť. Treba brať do úvahy všetky detaily a špecifiká, ktoré chudobu danej skupiny zapríčiňujú, alebo sú s ňou nejakým spôsobom spojené. Pri skupine rómskeho obyvateľstva možno príčinu identifikovať v oblasti, na ktorú priamo odpovedá navrhované riešenie. Cieľom nie je, v žiadnom prípade, diskriminovať, či obmedzovať slobodu človeka. Ide skôr o spôsob výchovy, či vedenie daného človeka. Ak malému dieťaťu rodič povie, aby si umyl zuby, dieťaťu sa do toho možno nebude chcieť. Rodič teda vo výchove môže pristúpiť k ultimátu (ak si zuby neumyješ, nedostaneš sladkosti.) Takéto ultimátum dieťaťu neobmedzuje jeho slobodu, ale učí ho nadobudnúť potrebný návyk - umývať si zuby. Nie je to žiadna forma diskriminácie, pretože ostatné deti síce nedostávajú takéto ultimáta, ale len preto, že to v ich prípade nie je potrebné, pretože nemajú problém s návykom „umývania zubov“. Treba tiež dodať, že toto „dieťa“ bude možno chvíľu potrebné kontrolovať a pripomínať mu, aby si zuby umylo, avšak o pár rokov či mesiacov sa pre neho „umývanie zubov“ stane prirodzeným a dieťa bude v konečnom dôsledku vďaka svojmu rodičovi, že ho to naučil. Vďaka tomu dnes dieťa nemá pokazené všetky zuby. Tento príklad pomáha pochopiť prečo bol zvolený práve takýto druh riešenia a taktiež približuje to, na akom princípe by navrhovaný systém mohol fungovať.

Treba povedať, že zníženie chudoby v rómskych komunitách by malo pozitívny vplyv na celú spoločnosť. Sociálne dávky sú platené z daní občanov štátu. Ak by sa sociálne znevýhodnení rómski obyvatelia dlhodobo zamestnali a získali by pracovné návyky, klesol by počet osôb poberajúcich sociálne dávky a finančné prostriedky by sa mohli využiť v inej potrebnej oblasti. Potenciálne by taktiež mohla klesnúť výška daní. Zmena sociálneho systému však nie je jednoduchým procesom. Na to, aby sociálny systém kvalitne fungoval, je potrebná zodpovedná práca viacerých inštitúcií. Komunitné centrá spolupracujú napríklad so samosprávnym úradom, úradom práce a sociálnych vecí a rodiny, vedením mesta a jeho odbormi, školami či školskými zariadeniami, farským úradom, s rôznymi občianskymi

združeniami a taktiež s miestnymi firmami. Príkladom toho, ako môže nekvalitná práca inštitúcie narúšať efektivitu riešenia problému chudoby, je napríklad to, že rómski občania si na zabezpečenie sociálnych dávok často vedia u lekára vybaviť rôzne lekárske posudky, ktoré nemusia byť pravdivé. Na základe takéhoto nepravdivého posudku štát potom poskytne napríklad invalidný dôchodok človeku, ktorý ho reálne nepotrebuje. Taktiež sa stávajú prípady, kedy rodič predstiera, že má postihnuté dieťa, aby vďaka tomu získal viac finančných prostriedkov. Špecifikom rómskeho obyvateľstva je ich schopnosť byť neodbytní. Stáva sa, že na základe ich neodbytnosti inštitúcia, resp. pracovník pristúpi na žiadosti rómskych občanov, ktorí sa snažia obísť systém.

Treba povedať, že snaha pomôcť rómskym komunitám vymaniť sa z chudoby a navrhované riešenie, nemá za cieľ zmeniť rómsku kultúru, tradície, ich temperament či spôsob života v každom smere. Riešenia chudoby sledujú naozaj iba tie aspekty rómskeho správania, ktoré im zabezpečujú chudobu a sociálne znevýhodnenie. Princíp subsidiarity napomáha k rozvíjaniu ich dobrých vlastností, k tomu, aby ich mohli využívať pri práci, objavovať svoje talenty a nadanie, odovzdávať ho svojim deťom a tým, v konečnom dôsledku, obohacovať celú spoločnosť a zveľadovať svoje životy.

Záver

Cieľom predkladanej bakalárskej práce bolo poskytnúť čitateľovi čo najširší a najkomplexnejší prehľad príčin a dôsledkov chudoby v rôznych častiach sveta. Čiastkovým cieľom, ktorý mal za úlohu zdokonaľiť a doplniť hlavný cieľ, bolo prispieť do akademického prostredia najaktuálnejšími poznatkami o tejto problematike. Tento cieľ sa nám čiastočne podarilo naplniť vďaka širokému spektru existujúcich zdrojov, ktoré túto problematiku skúmajú z rôznych uhlov pohľadu. Chudoba, ktorá tento svet sužuje už od nepamäti je veľmi rozsiahlou problematikou. Z tohto dôvodu bolo neľahkou úlohou nájsť vhodný spôsob, akým túto problematiku uchopiť a analyzovať. Pri napĺňaní hlavného cieľa sa potvrdili naše predpoklady o rôznorodosti príčin a dôsledkov chudoby vo svete. Realita spojená s problémom chudoby vo svete prekročila naše očakávania, pretože sme zistili, že nie je jednoduché a v niektorých prípadoch dokonca nie je možné príčiny a dôsledky chudoby úplne zovšeobecniť. Táto odlišnosť je najmarkantnejšia pri snahe vysvetliť príčiny a dôsledky chudoby v rozvojových a rozvinutých krajinách. Tieto časti sveta sa od seba odlišujú v mnohých oblastiach, preto aj z hľadiska problému chudoby na nich treba nahliadať ako na dve rozdielne skupiny. Výsledkom našej analýzy je teda výber najhlavnejších a najvšeobecnejších príčin a dôsledkov chudoby zvlášť v skupine rozvojových a zvlášť v skupine rozvinutých štátov. V našej bakalárskej práci sme sa viac sústredili na problém chudoby práve v rozvinutých krajinách, do skupiny ktorých patrí aj Slovensko.

Naším posledným čiastkovým cieľom bolo preskúmať aktuálnu situáciu spojenú s problémom chudoby na Slovensku a taktiež navrhnúť či naznačiť kontúry možných riešení, ktoré by mohli pomôcť zlepšiť tento stav. Pre naplnenie tohto cieľa sme si potrebovali vytyčiť jednu z mnohých skupín obyvateľstva, ktoré sú ohrozené chudobou. Z týchto skupín sme si vybrali skupinu príslušníkov menšinových etnických skupín, z dôvodu jej vysokého zastúpenia v rámci Slovenskej republiky. V rámci jedného z komunitných centier na Slovensku, ktoré je zamerané na poskytovanie sociálnej pomoci marginalizovanej skupine rómskych občanov sme sa rozhodli identifikovať určité konkrétne charakteristiky týkajúce sa problematiky chudoby a sociálneho vylúčenia. V praktickej časti našej záverečnej práce sme poukázali na dôležitosť princípu subsidiarity, jeho hlavné znaky a jeho prepojenie s problémom chudoby na Slovensku či tiež v rámci celého sveta. Napriek rôznym odlišnostiam medzi rozvojovými a rozvinutými

krajinami je princíp subsidiarity veľmi perspektívnym základom pre úspešné riešenie chudoby ako v rozvojových tak aj v rozvinutých krajinách sveta. Tento princíp pozýva ku skutočnému pochopeniu solidarity, ktorá je nevyhnutná pre víťazstvo nad chudobou.

Našou najväčšou výzvou bolo pokúsiť sa navrhnúť potencionálne riešenie chudoby. Vďaka návšteve jedného z komunitných centier na Slovensku sa nám podarilo naplniť aj tento cieľ a s pomocou sociálnych pracovníkov sme načrtli kontúry takéhoto riešenia. Toto riešenie je zamerané na problém chudoby rómskych komunít na Slovensku. Veríme, že návrh tohto riešenia by mohol byť inšpiráciou aj pre iné krajiny.

Veríme, že táto práca bude aspoň malým prínosom do akademického prostredia a napomôže k správne chápaniu problému chudoby vo svete. Taktiež dúfame, že každého čitateľa táto práca podnieti k hlbšiemu zamysleniu sa nad týmto problémom a k uvedomeniu si toho, ako veľmi je chudoba vo svete rozšírená. Chudoba je jedna z otázok, voči ktorej nemôžeme zostať ľahostajnými, pretože sa dotýka množstva našich blízkych. Ak budeme voči tomuto problému ľahostajní, chudobu sa nám nepodarí odstrániť. Väčšina z nás nemá dosah na významné rozhodnutia, ktoré prinášajú veľké zmeny, no ako povedala Matka Tereza: „Ak nemôžeš nakrmiť milióny, nakrm aspoň jedného“. Život nás učí, že tie najväčšie a najstabilnejšie zmeny sa dejú pomaly a v skrytosti. Preto chceme povzbudiť všetkých čitateľov tejto práce k záujmu o sociálne, politické a ekonomické dianie v krajine a tiež ku kráčaní po ceste solidarity, ktorá obohacuje nie len toho, kto pomoc prijíma, ale tiež toho, kto pomoc prináša.

Zoznam použitej literatúry

1. Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ. Príčiny a dôsledky chudoby krajín globálneho juhu. [online]. s. 6. [cit. 2022-2-10] Dostupné na: [Lekcia 3 Chudba \(edupage.org\)](#)
2. AJAKAIYE, D. O. a ADEYEYE, V. A. Concepts, Measur Concepts, Measurement and Causes of Poverty. [online]. Economic and Financial Review, Central Bank of Nigeria. december 2001, s. 44. [cit. 2021-12-20]. Dostupné na: ["Concepts, Measurement and Causes of Poverty" by D. O. Ajakaiye and V. A. Adeyeye \(cbn.gov.ng\)](#)
3. BODNÁROVÁ, Bernardína a kol. Medzigeneračná reprodukcia chudoby. [online]. Sekundárne analýzy teoretických konceptov a empirických zdrojov. Stredisko pre štúdium práce a rodiny , Bratislava, júl 2005, s. 84. [cit. 2021-2-9]. Dostupné na: [obal \(ceit.sk\)](#)
4. DŽAMBAZOVIČ, Roman. Sociálno-ekonomické nerovnosti v čase globalizácie. [online]. Geographia cassoviensis VII. Január 2013, s. 47. [cit. 2022-3-18]. Dostupné na: [08-K+K_Dzambazovic.pdf \(kritika.sk\)](#)
5. EU SILC 2020, [online]. júl 2021, [cit. 2022-3-5]. Dostupné na: [EU SILC 2020: Podiel obyvateľov SR ohrozených príjmovou chudobou sa znížil na 11,4 % \(statistics.sk\)](#)
6. Európska komisia, [online]. 2017, s. 19. [cit. 2022-2-11]. Dostupné na: [european-semester_thematic-factsheet_youth_employment_sk.docx \(europa.eu\)](#)
7. Európsky parlament. Správa o znižovaní nerovností s osobitným zameraním na chudobu pracujúcich. [online]. Bratislava, Január 2021. [cit. 2022-4-3]. Dostupné na: [SPRÁVA o znižovaní nerovností s osobitným zameraním na chudobu pracujúcich \(europa.eu\)](#)
8. Eurostat, [online]. December 2020, [cit. 2022-2-14]. Dostupné na: [Štatistika príjmovej chudoby - Statistics Explained \(europa.eu\)](#)
9. Eurostat. Štatistika rozdelenia príjmov. [online]. [cit. 2022-2-10]. November 2015, Dostupné na: [Štatistika rozdelenia príjmov - Statistics Explained \(europa.eu\)](#)
10. GONDA, P. a ĎURANA, M a MLÝNEK, R. Sociálny systém – reformná vláda. [online]. [cit. 2022-2-23]. Dostupné na: [SOCIÁLNY SYSTÉM :: Reformná vláda \(reformnavlada.sk\)](#)

11. HALLEGATTE, Stephane a kol. Climate Change and Poverty An Analytical Framework. [online]. Policy Research Working Paper 7126, Office of the Chief Economist, Climate Change Group, The World Bank, November 2014, s. 47. [cit. 2022-4-14] Dostupné na: [Climate Change, Agriculture, and Poverty - Hertel - 2010 - Applied Economic Perspectives and Policy - Wiley Online Library](#)
12. HOFREITER, Ladislav. Krízy z preľudnenia? [online]. Žilinská univerzita v Žiline, Január 2013, s. 11. [cit. 2022-2-9]. Dostupné na: <https://www.bing.com/search?q=14.+HOFREITER%2C+Ladislav.+Krízy+z+preľudneni+a&cvid=4cb6d7bf188c416fa749cfe822a67544&aqs=edge..69i57.1009j0j9&FORM=A+NAB01&PC=ASTS>
13. HRIC, Jaroslav. Aktuálne otázky medzinárodných sociálnoekonomických vzťahov v spoločnosti v kontexte trvalo udržateľného rozvoja. [online]. 2012, s. 116. [cit. 2022-3-30]. Dostupné na: <https://www.bing.com/search?q=15.+HRIC%2C+Jaroslav.+Aktuálne+otázky+medzinárodných+sociálnoekonomických+vzťahov+v+spoločnosti+v+kontexte+trvalo+udržateľného+rozvoja.&cvid=339973392d474d069948e48df2b3ad3a&aqs=edge..69i57j69i59l2j69i60.677j0j4&FORM=ANAB01&PC=ASTS>
14. JURÍK, Jozef. Medzigeneračný prenos chudoby a blahobytu – príčiny a dôsledky. [online]. september 2012, [cit. 2022-2-15]. Dostupné na: [Medzigeneračný prenos chudoby a blahobytu – príčiny a dôsledky - IPPR.sk](#)
15. KAPPEL, Stranislav. Míra přerozdělování a její vliv na ekonomický růst. vedecká & práca [online]. Ostrava, 2010, s. 49. [cit. 2022-2-3]. Dostupné na: [8983274.pdf \(core.ac.uk\)](#)
16. KORPESIO, Cyril. Komunitné centrá na Slovensku. Odborný časopis Sociální služby, [online]. APSS ČR, Vančurova 2904, 390 01 Tábor, Česká republika, február 2012, [cit. 2022-2-7]. Dostupné na: [Komunitné centrá na Slovensku | Prohuman](#)
17. LALUHA, Ivan a OŠKOVÁ, Silvia a STANEK, Vojtech. Kvalita života, sociálne nerovnosti a diferenciácia obyvateľstva. [online]. Národohospodárska fakulta EÚ, Bratislava, 2005, s. 142. [cit. 2022-2-5] Dostupné na: [SOCIÁLNA DIFERENCIÁCIA OBYVATEĽSTVA \(sav.sk\)](#)

18. MARCINKOVÁ, Hedviga. Extrémna chudoba ako problém zanedbania negatívnych povinností globálnej spravodlivosti. [online]. Trnava: Katedra filozofie FF UCM, Trnava, 2012, roč. 67, č. 9, s. 742. [cit. 2021-12-11]. Dostupné na: [21. MARCINKOVÁ, Hedviga. Extrémna chudoba ako problém zanedbania negatívnych povinností globálnej spravodlivosti. \[online\]. Trnava: Katedra filozofie FF UCM, Trnava, 2012 - Hľadať \(bing.com\)](#)
19. MÁTEL, Andrej a kol. Aplikovaná etika v sociálnej práci. [online]. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 236. [cit. 2021-12-12]. Dostupné na: [\(PDF\) Aplikovaná etika v sociálnej práci \(researchgate.net\)](#)
20. MICHÁLEK, Anton. Kto sú chudobní, prečo a kde žijú? [online]. Regióny chudoby na Slovensku. Geografický ústav SAV, február 2016, s. 28. [cit. 2022-2-15], Dostupné na: [\(PDF\) KTO SÚ CHUDOBNÍ, PREČO A KDE ŽIJÚ? \(researchgate.net\)](#)
21. MICHÁLEK, Anton. Poverty at the local level (Poverty centres in Slovakia). Geografický časopis, [online] Štefánikova 49, 814 73 Bratislava, Geografický ústav SAV, 2004, s. 247. [cit. 2021-11-28]. Dostupné na: [Michalek \(sav.sk\)](#)
22. MPSVR SR. Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe (aktualizácia). [online]. November 2020, s. 62. [cit. 2022-4-11]. Dostupné na: [narodna-ramcova-stratogia-podpory-socialneho-zaclenenia-boja-proti-chudobe_aktualizacia.pdf \(gov.sk\)](#)
23. MYDLOVA, Anna a TOLMÁČI, Ladislav. Hlad vo svete a jeho príčiny. [online]. Geographia cassoviensis VII. Január 2013, s. 110. [cit. 2022-11-14]. Dostupné na: [Mydlova Tolmaci tlac2 \(upjs.sk\)](#)
24. Národná správa PISA 2003 [online]. 2004, s. 38. [cit. 2022-3-14]. Dostupné na: [C:\obalka1.eps \(nucem.sk\)](#)
25. NOVYSEDLÁK, Viktor a PORUBSKÝ, Marek a GÁBIKA, Rastislav. Analýza dlhodobej udržateľnosti a návrhy na zmenu dôchodkového systému SR: ekonomická analýza [online]. 2012, [cit. 2021-12-26]. s. 86. Dostupné na: [Analýza dlhodobej udržateľnosti dôchodkového systému \(mfsr.sk\)](#)
26. PÁPEŽ BENEDIKT XVI. Caritas in veritate. Encyklika o integrálnom ľudskom rozvoji v láske a v pravde. 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – VOJTECH, spol. s.r.o., 2009, 118 s. ISBN 978 – 80 – 7162 – 786 – 9

27. Porov. encyklika *Contesimus annus*, 36: 1. c., s. 838 – 840. [cit. 2022-3-11].
28. Porov. JÁN PAVOL II., encyklika *Contesimus annus*, 32: 1.c., s. 832 – 833. [cit. 2022-3-13].
29. PAVOL VI., encyklika *Populorum progressio*, 25: 1.c., s. 269 – 270. [cit. 2022-3-14].
30. Porov. JÁN PAVOL II: encyklika *Sollicitudo rei socialis*, 38: 1. c., s. 565-566. [cit. 2022-3-14].
31. Programové vyhlásenie vlády 2021 -2024. [online]. Apríl 2021, s. 130. [cit. 2022-3-15].
Dostupné na
<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=494677>
32. ŠAJÁNEK, Milan. Indikátory chudoby v Európskej únii. Diplomová práca [online]. Bratislava, 2008, s. 92. [cit. 2022-4-12], Dostupné na: [Indikátory chudoby v EÚ \(humannageografia.sk\)](http://humannageografia.sk)
33. ŠEBOVÁ, M a kol. *Zborník otázky merania chudoby*: Fridrich Ebert Stiftung, e.V. zastúpenie v Slovenskej republike, Bratislava: 2004. s. 112. ISBN 80-89149-02-2
34. Štatistický úrad Slovenskej republiky. EU SILC 2018 Indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia. [online]. Júl 2018, s. 37. [cit. 2022-2-14]. Dostupné na: [EU SILC 2018 Indikatory chudoby a socialneho vylucenia.pdf \(statistics.sk\)](http://statistics.sk)
35. UNICEF, [online]. 2022. [cit. 2022-4-17]. Dostupné na: [1 zo 6 detí žije v extrémnej chudobe \(unicef.sk\)](http://unicef.sk)
36. VYBOŠŤOK, Ján a MICHÁLEK, Anton. priestorová dimenzia príjmových nerovností: teória, koncepty a metódy. *Geografický časopis*, [online]. Štefánikova 49, 814 73 Bratislava, Geografický ústav SAV, 2020, 107 s. [cit. 2022-4-29]. Dostupné na: [Vybstok, Michalek.pub \(sav.sk\)](http://sav.sk)
37. Výklad zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch s vybranými metodickými usmerneniami vrátane konkrétnych príkladov [online]. Máj 2020, s. 130. [cit. 2022-2-18]. Dostupné na: [vyklad-zakona-112-2018-vybranymi-metodickymi-usmerneniami.pdf \(gov.sk\)](http://gov.sk)
38. World Bank, [online]. [cit. 2022-3-19]. 2022, Dostupné na: [Gini index \(World Bank estimate\) | Data](http://worldbank.org)

39. ZELEŇÁKOVÁ, Hana. Hodnotenie korupcie. [online]. Univerzita Pardubice, 2012, s. 87. [cit. 2022-2-18]. Dostupné na: [ZelenakovaH_HodnotenieKorupcie_RR_2012.pdf \(upce.cz\)](#)